

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra psychologie

**Význam pravidel v kolektivu účastníků na
pobytových akcích**

Bakalářská práce

Tomáš Klokočník

Kombinované bakalářské studium

učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

léta studia 2009-2012

Vedoucí práce: PhDr. Václav Holeček, PhD.

Plzeň, duben 2012

Prohlašuji, že jsem předloženou závěrečnou práci vypracoval samostatně s použitím zdrojů informací a literárních pramenů, které uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Plzni dne 30. dubna 2012

Tomáš Klokočník

Poděkování

Velice děkuji PhDr. Václavu Holečkovi, PhD., za pomoc a důležité připomínky při psaní této bakalářské práce. Můj dík patří i Mgr. Jiřímu Holečkovi za pomoc při tvorbě dotazníku a jeho distribuci mezi děti na letním táboře na Střele; dětem z tábora na Střele a Zbirohu bych rád poděkoval za jeho vyplnění. Ředitelce Domečku Hořovice Vladimíře Šlosarové vděčím za pomoc při vyhodnocování dotazníků a s úpravami textu. V neposlední řadě bych rád poděkoval Tomáši Svobodovi za technickou podporu při psaní práce na počítači.

1 OBSAH

1	OBSAH.....	4
2	ÚVOD	5
3	TEORETICKÁ ČÁST	6
3.1	Základní pojmy.....	7
	Středisko volného času	7
	Táborová a pobytová činnost	8
	Pobytové akce.....	8
	Tábor.....	8
	Táborový řád.....	9
	Účastníci tábora.....	9
3.2	Bezpečné klima a obecný význam pravidel na táborech a pobytových akcích	10
	Bezpečné klima a rozvoj životních kompetencí.....	10
3.3	Morální rozvoj jedince a vývoj vnímání pravidel	11
	Mladší školní věk 6-10 let odbobí já	11
	Starší školní věk 11-15 let období my	11
3.4	Pravidlo a jeho cíle	12
	Pojem pravidlo.....	12
	Cíle pravidel	12
	Důvody nepochopení cíle nebo nepřijetí pravidla	13
3.5	Význam aktivního přístupu účastníků na tvorbě pravidel	14
	Rozvoj prosociálního chování	14
3.6	Způsoby stanovování pravidel ve skupině účastníků.....	15
	Direktivní způsob nastavení pravidel	15
	Nastavení pravidel společnou formulací	16
	Navození situací formou hry.....	16
	Vlastní formulace pravidel.....	17
3.7	Stanovení hypotézy.....	17
4	PRAKTICKÁ ČÁST	18
4.1	Obecné informace.....	19
	Způsob sběru informací.....	19
	Tábory.....	19
	Respondenti.....	19
4.2	Vyhodnocení dotazníku	20
4.3	Ověření hypotéz.....	39
5	ZÁVĚR.....	40
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	41
7	PŘÍLOHY	43
	Příloha č. 1	44

2 ÚVOD

Téma bakalářské práce, které se zabývá významem pravidel na dětských táborech a pobytových akcích, jsem si vybral ze dvou praktických důvodů.

Prvním důvodem, je fakt, že ve Středisku volného času – Domeček Hořovice realizujeme v rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovníků z nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi, akreditované kurzy MŠMT ČR pro Hlavní a oddílové vedoucí letních táborů. Během lektorské činnosti se v oblasti pedagogiky a psychologie často dostáváme do polemik o pravidlech na zotavovacích akcích. Vedoucí se dělí v podstatě na dva tábory, které se vyznačují dvěma rozdílnými pohledy na pravidla jako taková.

První skupina pravidla chápe jako normu, kterou je nutné dospělými nastavit na začátku tábora a účastníci jsou ji bez výhrad povinni přijmout. Pravidla jsou v jejich pojetí nástrojem k udržení pořádku a vlastní autority na táboře.

Druhá skupina je v přístupu k pravidlům mírnější. Uznává pravidlo jako normu, která se musí dodržovat. Od první skupiny se však liší přístupem k tvorbě pravidel a jejich zavedení na konkrétní akci. Tvorba pravidel totiž není v rukou hlavního vedoucího nebo provozovatele tábora, ale společným tématem účastníků i pedagogických pracovníků na táboře. Pravidla v jejich pojetí získávají rozměr společné dohody o vzájemném chování a pravidlech pobytu. Nutno podotknout, že k této skupině hlavních vedoucích patřím i já. Do této skupiny patří často začínající hlavní vedoucí, kteří nechtějí přebírat tradiční pojetí dětských táborů.

Druhým důvodem je praktické ověření přístupu účastníků dětských táborů s rozdílným pohledem na pravidla. Porovnat, zda mají pro děti větší váhu pravidla společně vytvořená, nebo jsou ochotny stejně respektovat pravidla zadaná autoritativně. Sám totiž síle kolektivních pravidel věřím a již několik let spolu s dětmi na začátku každého tábora společná pravidla vytváříme.

Osobně doufám, že na příštím kurzu pro Hlavní vedoucí letních táborů budu moci opřít svá tvrzení o praktické výsledky, získané z této bakalářské práce.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 ZÁKLADNÍ POJMY

Tato kapitola je věnována základním pojmům, které bakalářská práce obsahuje.

STŘEDISKO VOLNÉHO ČASU

Středisko volného času je školské zařízení, jehož činnosti upravuje Vyhláška o zájmovém vzdělávání č. 74/2005 Sb. v platném znění. Střediska volného času jsou zařazena do rejstříku škol a školských zařízení.¹

Pod zkratkou SVC se skrývá dlouhý pojem „středisko volného času dětí a mládeže“ neboli místo, kde se soustřeďují aktivity pro volný čas.² Zabývá se realizací volnočasových vzdělávacích aktivit pro hlavní cílovou skupinu - žáky, studenty a mládež.

Své vzdělávací aktivity může realizovat i pro další cílové skupiny, jako jsou děti před zahájením školní docházky, dospělí nebo například pedagogové. Jejich posláním je naplňovat volný čas jmenovaných skupin účastníků, poskytovat metodickou, odbornou, případně materiální pomoc jak účastníkům, tak školám, dalším školským zařízením a dalším organizacím pracujícími s dětmi.

STŘEDISKA VOLNÉHO ČASU se dělí podle zaměření:

- **Domy dětí a mládeže** (školská organizace s univerzálním zaměřením vzdělávání)
- **Stanice zájmových činností** (specifikace zaměření na jednu oblast vzdělávání)

Typy činností středisek volného času:

Podle Vyhlášky o zájmovém vzdělávání³ uskutečňuje následující činnosti:

- Pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost,
- příležitostnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činnost,
- táborovou a pobytovou činnost,
- osvětovou a informační činnost,
- individuální činnost,
- spontánní činnost.

Středisko volného času – DOMEČEK HOŘOVICE (dále jen DOMEČEK HOŘOVICE) je příspěvková organizace města Hořovice zřízenou v roce 2006. DOMEČEK HOŘOVICE svou činnost vykonává po celý školní rok, a to i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování. Ředitelkou organizace je paní Vladimíra Šlosarová.

¹ Sbírka zákonů 561/2004 Sb. v platném znění, § 142.

² NIDM a MŠMT ČR, Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, 2007, s. 92.

³ Vyhláška o zájmovém vzdělávání č.74/2005 Sb. v platném znění, §2.

TÁBOROVÁ A POBYTOVÁ ČINNOST

V rámci obsahu této práce se budeme často zmiňovat o táborové a pobytové činnosti. Táborovou a pobytovou činnost upravuje Zákon 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví,⁴ který stanovuje podmínky pořádání zotavovacích akcí. Tento druh činností sdružuje veškeré aktivity středisek volného času, které jsou spojeny s pobytem účastníků mimo domov. Z hlediska počtu účastníků a délky trvání konkrétní akce táborovou a pobytovou činnost dále dělíme na pobytové a zotavovací akce (dále jen tábor).

POBYTOVÉ AKCE

jsou veškeré akce spojené s pobytem mimo domov, které bývají zpravidla realizovány o víkendech nebo kratších prázdninách během školního roku.

TÁBOR

je zotavovací akce, jejíž pravidla blíže specifikuje § 8 Zákona o ochraně veřejného zdraví jako organizovaný pobyt 30 a více dětí ve věku do 15 let po dobu delší než pět dnů, jehož účelem je posílit zdraví dětí, zvýšit jejich tělesnou zdatnost, popřípadě i získat specifické znalosti a dovednosti.

Dále tábor z hlediska ubytování, stravování a režimu pobytu na táboře upravuje Vyhláška MZ č. 320/2010 Sb. o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti.

Tábor je realizován zpravidla o jarních nebo letních prázdninách a musí splňovat jak podmínku počtu účastníků, tak délku trvání pobytu na zotavovací akci.

Dětské tábory lze dělit podle:

- délky trvání,
- období (letní, zimní),
- věku účastníků (děti, mládež, rodiny s dětmi atp.),
- organizovanosti účastníků (celoročně organizované a neorganizované účastníky),
- zaměření (klasické tábory, odborně zaměřené),
- typu pobytu (stálé, putovní).

Vzhledem k odlišnosti podmínek jednotlivých táborů se mění i obsah a rozsah pravidel tábora.

Rozsah pravidel vychází z toho, zda se jedná o tábor určený pro skupinu účastníků, která se schází na aktivitách celoročně a má stejný zájem, nebo jde o náhodný výběr účastníků pro konkrétní tábor. Pravidla tábora obsahují i specifické informace týkající se zaměření, typu a místních podmínek.

⁴ Zákon 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů v pl. znění, §8.

TÁBOROVÝ ŘÁD

je povinná část táborové dokumentace, která konkretizuje pravidla pobytu na táboře. Táborový řád je spolu s režimem dne (časové rozvržení dne na táboře) základní normou pro pobyt na táboře.

V mnoha případech je táborový řád souhrn zákazů a příkazů, co účastníci smí a nesmí na táboře dělat. V této podobě bývá na jednotlivých táborech dogmaticky používán bez toho, aby byl přizpůsoben aktuálním podmínkám a požadavkům.

Současným trendem je společná tvorba táborového řádu všemi účastníky přímo na táboře. Termín táborový řád je nahrazován přijatelnějším pojmem Táborová pravidla.

ÚČASTNÍCI TÁBORA

Účastníkem tábora se stává každý, kdo odevzdá organizátorovi tábora přihlášku, potvrzení o zdravotním stavu a tábora se zúčastní. Účastníky mladší 18 let může přihlásit pouze jejich zákonný zástupce (zpravidla rodič). Z hlediska dodržování pravidel na táboře mezi účastníky tábora řadíme i táborový personál. Pravidla tábora jsou určena všem účastníkům, tedy i dospělým na táboře.

3.2 BEZPEČNÉ KLIMA A OBECNÝ VÝZNAM PRAVIDEL NA TÁBORECH A POBYTOVÝCH AKCÍCH

Typickým a zároveň jednotícím prvkem pro tábory a pobytové akce z pohledu účastníka je změna. Ať jde o změnu režimu, prostředí, skupiny nebo role, na kterou je účastník v běžném prostředí zvyklý.

Pro přirozený vývoj účastníka a možnost plnohodnotné seberealizace je nutné, aby mu bylo poskytnuto prostředí, které bude dostatečně stimulatívni, ale zároveň bezpečné.

BEZPEČNÉ KLIMA A ROZVOJ ŽIVOTNÍCH KOMPETENCÍ

Účastníci tábora nebo pobytové akce se na časově omezenou dobu stávají formální skupinou, která si na dobu konání akce tvoří vlastní bezpečné klima a obecná pravidla fungování skupiny.

Vzhledem k individuálnímu zaměření jednotlivce, různé úrovně socializace a životních dovedností, úrovní morálního vývoje, nebo prostředí, ze kterého účastník přichází, je třeba, aby bezpečné prostředí ve skupině vzniklo pro každého člena co nejrychleji.

Tábory a pobytové akce jsou obecně vnímány jako ideální prostor pro rozvoj životních kompetencí účastníků.

Učení se životním kompetencím je dlouhodobý systematický proces. Jeho cílem je aplikace naučeného v reálném prostředí a využití životních kompetencí nejen ve škole a ve skupině, ale i ve volném čase, doma a za jiných okolností. Díky učení o životních kompetencích děti dokáží rozpoznat a předpokládat osobní, sociální vzory svého chování a chování jiných⁵.

Během pobytu na táboře dochází působením vnějších i vnitřních faktorů na účastníka k rozvoji mnoha dovedností a vlastností, jako jsou například:

- integrita (čestnost),
- flexibilita (schopnost se přizpůsobit),
- ohleduplnost,
- komunikace,
- akceptace,
- řešení problémů,
- sebeúcta aj.

Rozvoj životních kompetencí úzce souvisí s morálním rozvojem jedince.

⁵ BEDNAŘÍK Aleš., Životné zručnosti a ako ich rozvíjať, Bratislava: Nadácia pre deti Slovenska, 2004. 1. vydání. ISBN 80-969209-5-2. (str. 50)

3.3 MORÁLNÍ ROZVOJ JEDINCE A VÝVOJ VNÍMÁNÍ PRAVIDEL

Jean Piaget v roce 1932 formuloval Piagetovu koncepci morálního vývoje.⁶ Tato koncepce se věnuje rozdílům ve stádiích morálního vývoje v období mezi šestým a dvanáctým rokem dítěte. Piaget vyzníval rozdílů v úrovni morálního usuzování.

MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK 6-10 LET ODBOBÍ JÁ

U dětí mladšího školního věku se projevuje stádium závislosti na vnějších zákonech a autoritě. *Vývoj dítěte se postupně ubírá k uspokojení, které souvisí s narůstající kompetencí vzít spolu s ostatními v úvahu soubor dohodnutých pravidel. Hlavní zájem v tomto věku je už tedy sociální.*⁷

Pro mladší školní věk je typický egocentrický přístup ke všemu, co ho obklopuje. Děti v tomto období věku se nedokáží dívat na svět kolem sebe očima druhého, protože nemají rozvinuto reálné vnímání a hodnocení věcí z okolí. Často staví na stejnou rovinu vnitřní představy s reálnými stavy. Dospělý je pro mladší školní věk autoritou a přirozeným vzorem.

STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK 11-15 LET ODBOBÍ MY

Starší děti mezi jedenáctým a dvanáctým rokem věku začínají usuzovat podle zvnitřněných mravních zákonů. Vzhledem k rozvíjející se úrovni abstraktního myšlení začínají propojovat jednotlivá pravidla a pravidla dokáží chápat v celkovém kontextu. *Pravidla již znají velmi dobře a žádný detail neopominou. Samo vyjasňování zásad vytváří strukturovaný rámec pro spolupráci, kterou žádají.*⁸

Postoj k pravidlům není u dětí staršího školního věku tak egocentrický, jako u mladších dětí, protože se začíná projevovat tzv. reciprocita: „*Jak ty ke mně, tak já k tobě.*“

Děti si začínají uvědomovat význam pravidla ve spojitosti s výhodou pro vlastní osobu. Za předpokladu, že je to výhodné nebo že někdo jiný vůči jejich *osobě* „*momentálně výhodné pravidlo*“ uplatňuje, jsou v rámci vzájemnosti a loajality ochotny právo jako takové respektovat.

Děti staršího školního věku se postupně dostávají do roviny uvědomění si významu pravidel jako normy, která stanovuje vzorec chování a „*správných postojů*“ podle očekávání skupiny. Pro tuto věkovou skupinu je typický požadavek, aby byla vzájemná komunikace postavena na důvěře, respektu a loajalitě. Dospělého na táboře se snaží brát spíše jako partnera.

⁶ PIAGET Jean, The moral judgment of the child, Harmondsworth: Penguin books, 1977

⁷ VACEK Pavel, Rozvoj morálního vědomí žáků, Praha: Portál, 2008 1. vydání . ISBN 978-80-7367-4, (str.9)

⁸ VACEK Pavel, Rozvoj morálního vědomí žáků, Praha: Portál, 2008 1. vydání . ISBN 978-80-7367-4, (str.10)

3.4 PRAVIDLO A JEHO CÍLE

Pravidla jsou důležitým prvkem pro fungování každé skupiny. Jejich společná tvorba přináší dětem rozvoj schopnosti hodnocení, sebehodnocení a zejména rozvoj schopnosti spolupracovat. Tvorbou společných pravidel dětem jasně dáváme najevo, že bereme jako dospělí v potaz jejich názory a potřeby.

Vlastní pravidla, na kterých se účastníci podílejí, zároveň nastavují zodpovědnost každého účastníka za jejich dodržování. Diskutováním nad obsahem jednotlivých pravidel, nad jejich formulací i souhlasem se zařazením pravidla do souboru společných pravidel dochází k rychlejšímu pochopení a k jejich zvnitřnění u jednotlivých účastníků akce.

Účastníci, kteří nechápou obsah a důvod pravidla nebo nerozumí předkládané formulaci, často takové pravidlo nepřijímají.

POJEM PRAVIDLO

Pravidlo je norma, která nastavuje interakci mezi jednotlivcem a kolektivem.

Pravidla jsou tu proto, abychom dokázali dosahovat svých cílů bez poškozování práv druhých lidí. Stejně tak chrání nás, aby druzí lidé nepoškozovali nás při dosahování svých vlastních cílů. Lidé svých cílů dokáží samozřejmě dosahovat i bez pravidel. Pravidla jsou tu proto, že umožní společné soužití s lidmi, kteří mohou mít cíle stejné, ale často i protichůdné než my.⁹

Před vlastním nastavováním pravidel je třeba správně vyhodnotit účastníky akce. Jinak budeme pracovat se skupinou, která se na akci schází poprvé, jinak budeme nastavovat pravidla pro skupinu účastníků, kteří se spolu setkávají pravidelně. Tvoříme –li cíle pravidel sami nebo si připravujeme rámcový obsah pravidel pro následné kolektivní stanovování pravidel s účastníky, nesmíme zapomenout na následující faktory.

Faktory při stanovování pravidla jsou:

- věk účastníků (mladší, starší školní věk, smíšená skupina z hlediska věku),
- pravidelní nebo noví účastníci akce,
- táborové cíle pravidel (např. cíle vycházející z bezpečnosti na konkrétním místě),
- pohlaví účastníků (pravidla intimity, hygienická pravidla),
- úroveň zkušenosti s přijímáním daných pravidel nebo zkušenost s jejich tvorbou.

CÍLE PRAVIDEL

Pro každé pravidlo je typické, že směřuje k naplňování konkrétního cíle. Pro účastníky, kteří nemají zkušenosti se stanovováním pravidel, bývá často složité pod předloženým pravidlem najít jeho cíl. Společnou tvorbou pravidel účastníci mají možnost prosadit do

⁹ Mgr. DUBEC Michal, *Poznáváme, určujeme a dodržujeme základní pravidla chování ve třídě a škole*, Praha: Projekt Odyssea, 2007 (str.8)

kolektivních cílů své individuální cíle, stejně tak jako rozšířit své osobní cíle o cíle kolektivní. Pochopení cíle je důležitým faktorem pro takzvané zvnitřnění pravidla, což je pochopení a přijetí pravidla účastníkem akce.

DŮVODY NEPOCHOPENÍ CÍLE NEBO NEPŘIJETÍ PRAVIDLA

- Špatná formulace, kdy předpokládáme obecnou znalost souvisejících pravidel,
- nedostatečné vysvětlení pravidla,
- předpokládaná schopnost abstraktního myšlení (pravidlo navazující na jiné),
- předpokládaná stejná úroveň návyků,
- předpokládaný stejný výklad používaných termínů (např. co je uklizeno),
- autoritativnost předložení pravidla,
- cíle tábora se nemusí shodovat s cíli jednotlivce,
- nezkušenost s konkrétní situací, kterou se pravidlo snaží ošetřit.

3.5 VÝZNAM AKTIVNÍHO PŘÍSTUPU ÚČASTNÍKŮ NA TVORBĚ PRAVIDEL

ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Účastníci na pobytových akcích získávají cenné informace a zkušenosti v sociální rovině. Dochází u nich k rozvoji například schopnosti sebezprosení a hodnocení, ale v neposlední řadě i k rozvoji prosociálního vnímání a chování.

Přijmout a respektovat pravidla skupiny, ochota účastníka jednat ve prospěch druhých bez očekávání osobního zisku je z pedagogického hlediska jeden z hlavních cílů volnočasové pedagogiky.

Slovenský autor Páleník¹⁰ formuloval **tři druhy činitelů**, které podmiňují vznik prosociálního chování:

- **POZNÁVACÍ** - rozvoj schopnosti vnímat a chápat situaci z pohledu druhé osoby,
- **MOTIVAČNÍ** - rozvoj empatie schopnosti pomáhat druhým,
- **SITUAČNÍ** - úroveň rozvoje znalostí prosociálních norem a prosociálního jednání.

Tvorbou pravidel na akci v kooperaci účastník a kolektiv dochází k žádoucímu rozvíjení poznávacích, motivačních i situačních činitelů.

Účastníci formulují, diskutují a uznávají potřeby druhých. Vzhledem k demokratickému přístupu k zařazování pravidla do souboru platných pravidel na konkrétní akci dochází k rozšiřování povědomí o potřebách a požadavcích druhých.

Díky aktivnímu přístupu k pravidlům získávají oproti dětem, které pravidla dostanou na akci zadaná direktivní formou, možnost rozvíjet své prosociální citění. Dokáží si uvědomit, že cíl, s jakým jako jednotlivci pravidlo prosazují, nemusí být cílem celé skupiny.

Děti se učí třídit a strukturovat cíle a jednotlivá pravidla.

Učí se přijmout a respektovat pravidla potřebná pro skupinu i za předpokladu, že je nějakým způsobem omezí nebo limitují.

¹⁰ PÁLENÍK L'udovít a kol., Determinanty vývinu prosociálního správania, možnosti jeho usměrňovania v procese výchovy a vzdelávania, Psychológia a patopsychológia dieťaťa, roč. 26, 1991, č.4, (str.411-418)

3.6 ZPŮSOBY STANOVOVÁNÍ PRAVIDEL VE SKUPINĚ ÚČASTNÍKŮ

Kolektiv dětí na táboře je ze sociálního hlediska možné popsat jako velkou sociální skupinu. Z pohledu jejího vzniku jde o skupinu formální, protože vznikla přihlášením účastníků jejich zákonnými zástupci na pobytovou akci, tedy tábor.

V každé skupině vznikají vzájemným působením vnějších i vnitřních vlivů tzv. skupinové normy a pravidla.

Tato pravidla mohou být neformálního charakteru, vznikají vzájemným působením mezi účastníky, rozdělením rolí ve skupině nebo třeba mírou soudržnosti skupiny.

Teoretická i praktická část této bakalářské práce se ale zabývá především pravidly formálními.

Formální pravidla skupiny účastníků jsou dohodou mezi pedagogy a účastníky pobytové akce. Jejím obsahem je především nastavení základních norem v oblasti společného pobytu, mezilidských vtaů a pravidel vybraných činností.

Varianty nastavení pravidel na akci:

- **DIREKTIVNĚ** – nařízením dospělých z pozice autority,
- **SPOLEČNOU FORMULACÍ** – na základě diskuse a aktivního zapojení,
- **NAVOZENÍM SITUACÍ FORMOU HRY.**

DIREKTIVNÍ ZPŮSOB NASTAVENÍ PRAVIDEL

Tento způsob vychází z frontální formy předávání informací v podobě nařízení od pedagogů směrem k účastníkům. Účastníci na začátku akce získají informace v podobě platného Táborového řádu, kde jsou formulovány nařízení a pokyny, jak se na táboře chovat. Nejčastější chybou tohoto způsobu předávání pravidel je přílišný zakazovací způsob „*V době poledního klidu je zakázáno hrát si s míčem a běhat*“ nebo využívání termínů, kterým dětem nerozumí „*Na izolaci vstupuje jen nemocná osoba a zdravotník.*“

Výhody:

- Malá časová náročnost na předání informací.
- Možnost mít pravidla stanovena dopředu.
- Není nutná velká zkušenost s vedením kolektivu.

Nevýhody:

- Nesrozumitelnost pojmů pro všechny účastníky.
- Nevysvětlení souvisejících pojmů (co je uklizeno, co je pořádek v táboře atp.)
- Absence kontroly triády „rozumím – přijal jsem – dodržuji“.
- Těžkopádnost, příkazovost pravidel.
- Časté formulace, které neodpovídají věku nebo úrovni účastníků.

NASTAVENÍ PRAVIDEL SPOLEČNOU FORMULACÍ

Demokratický přístup stanovení pravidel mezi účastníky a pedagogy. Tvorba pravidel probíhá za účasti všech účastníků tábora, ideální je dát činnosti formu společného rituálu. Každý účastník má právo přednést vlastní návrh pravidla. Všichni účastníci tábora mají možnost se k navrhovanému pravidlu vyjádřit, musí jeho významu porozumět a souhlasit s jeho zařazením do táborových pravidel. Po několika dnech je třeba provést revizi pravidel, zda se podařilo pravidla nastavit správně, která pravidla je potřeba zachovat, popřípadě to, která pravidla jsou v seznamu navíc.

V rámci formulování společných pravidel se snažíme zařazovat pravidla v pozitivní formě „*O poledním klidu všichni odpočíváme.*“

Výhody:

- Zapojení účastníků do tvorby pravidel.
- Okamžitá zpětná vazba.
- Možnost vysvětlení pojmů, které účastníci zaměňují nebo popisují různě.
- Pochopení cílů pravidel kolektivu.
- Rozvoj prosociálního chování.

Nevýhody:

- Nutná empatie pedagoga a schopnost facilitovat proces tvorby pravidel.
- Schopnost pedagoga třídit pravidla od přání (např. diskotéka každý den).
- Časově náročnější způsob.
- Větší obsáhlost pravidel, která se musí následně zkorigovat.

NAVOZENÍ SITUACÍ FORMOU HRY

Tento způsob je vhodný především pro kolektivy, jejichž účastníci se vídají pravidelně nebo se jedná o starší účastníky, u kterých předpokládáme vyšší úroveň znalostí a dovedností v rovině vzájemného chování. Situační způsob je postaven na prožitku role, kterou účastníci při aktivitě prožijí. Vzhledem k časové náročnosti lze využít zejména v případech absence nebo opakovaného porušování pravidla.

Výhody:

- Praktická aplikace pravidla přímým prožitkem.
- Společné prožívání účastníků.

Nevýhody:

- Velká náročnost na čas.
- Předpokládaná schopnost evaluovat aktivitu tak, aby účastník prožitou zkušenost správně zpracoval.
- Náročnější příprava aktivity, náročné sledování cílů.

VLASTNÍ FORMULACE PRAVIDEL

Formulování pravidel je nutné přizpůsobit věku a úrovni účastníků s ohledem na jejich zkušenosti a sociální dovednosti.

- **PRAVIDLA BY MĚLA BÝT KONKRÉTNÍ**
Zobecňovat pouze za předpokladu, že účastníci rozumí obecnému pojmu, kterým sdružujeme konkrétní pravidla stejného typu. Například „*Dodržujeme pořádek*“ znamená mít uklizeno ve stanu i dodržovat pořádek v táboře.
- **PRAVIDLA BYCHOM NEMĚLI FORMULOVAT V NEGATIVNÍM SMYSLU**
S výjimkou problémových témat jako je kouření, alkohol atp., která nejdou formulovat pozitivně nebo v případě nutnosti z bezpečnostního hlediska vybrané aktivity přímo zakázat
- **PRAVIDLA BY MĚLA ZŮSTAT V PODOBĚ, V JAKÉ VZNIKLA**
Zachováme tak prvek autenticity – je lepší neopravovat ani nepřepisovat pravidla.

Hotová pravidla by měla být vyvěšena na viditelném místě.

Jejich blízkost umožňuje aktuální práci s pravidly v momentu, kdy dochází k jejich porušování nebo ke konfrontaci názorů v případě vzniku konfliktní situace mezi účastníky.

3.7 STANOVENÍ HYPOTÉZY

Cílem bakalářské práce je ověřit, že pravidla, na nichž se účastníci podílí, jsou obecně akceptovatelnější variantou pravidel oproti pravidlům, která dostanou účastníci nařízena autoritativně.

HYPOTÉZA č 1.

Účastníci, kteří se aktivně zapojí do tvorby pravidel, více rozumí konkrétnímu významu pravidla.

HYPOTÉZA č 2.

Pokud účastníci dostanou možnost zapojit se aktivně do tvorby pravidel, pravidla spíše dodržují.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 OBECNÉ INFORMACE

ZPŮSOB SBĚRU INFORMACÍ

Pro získání informací od účastníků letních pobytových akcí (dále jen táborů) jsme zvolili **dotazník**. V dotazníku jsme formulovali otázky v otevřené i uzavřené formě. V jednom případě byla odpověď na otázku kombinovaná. Frekventant si mohl zvolit z nabídnutých odpovědí nebo do možnosti Jiné doplnit vlastní odpověď. K doplnění informací a upřesnění jednotlivých otázek dotazníku byla využita **diskuse**.

TÁBORY

Cílem sběru informací pro bakalářskou práci bylo porovnat odpovědi dětí s odlišnou zkušeností s pravidly na táboře. Proto byly předem vytipovány dva tábory, které jsou odlišné svým přístupem k pravidlům jako takovým.

Tábor Zbirožský potok

- Pořádající osoba: Středisko volného času – Domeček Hořovice (školská organizace)
- II. běh letního tábora, hlavní vedoucí: Tomáš Klokočník
- Počet účastníků: 83
- Věkové složení účastníků: 1.-9. třída základní školy
- **Pravidla na táboře tvoří účastníci spolu s vedoucími tábora společně.**

Tábor Střela

- Pořádající osoba: Odborový svaz u pracovníků zemědělství a výživy Čech a Moravy
- II. běh letního tábora, hlavní vedoucí: Mgr. Jiří Holeček
- Počet účastníků: 90
- Věkové složení účastníků: 1.-9. třída základní školy
- **Pravidla na táboře účastníci dostávají stanovená formou Táborového řádu.**

RESPONDENTI

Původním záměrem bylo porovnat vzorek odpovědí účastníků obou táborů v kategoriích chlapci 6-10 let (mladší školní věk) Zbiroh a Střela, dívky 6-10 let (mladší školní věk) Zbiroh a Střela, chlapci 11-15 let (starší školní věk) Zbiroh a Střela a dívky 11-15 let (starší školní věk) Zbiroh a Střela, a to vždy v počtu 15 respondentů v každé kategorii.

Vzhledem k převažujícímu počtu účastníků staršího školního věku na táboře na Střele nebylo možné sestavit vzorek 15 chlapců a 15 dívek mladšího školního věku.

Proto jsme se rozhodli porovnat odpovědi z následujícího vzorku respondentů z obou táborů takto:

- **15 chlapců a dívek 6-10 let** (mladší školní věk)
- **15 chlapců 11-15 let** (starší školní věk)
- **15 dívek 11-15 let** (starší školní věk)

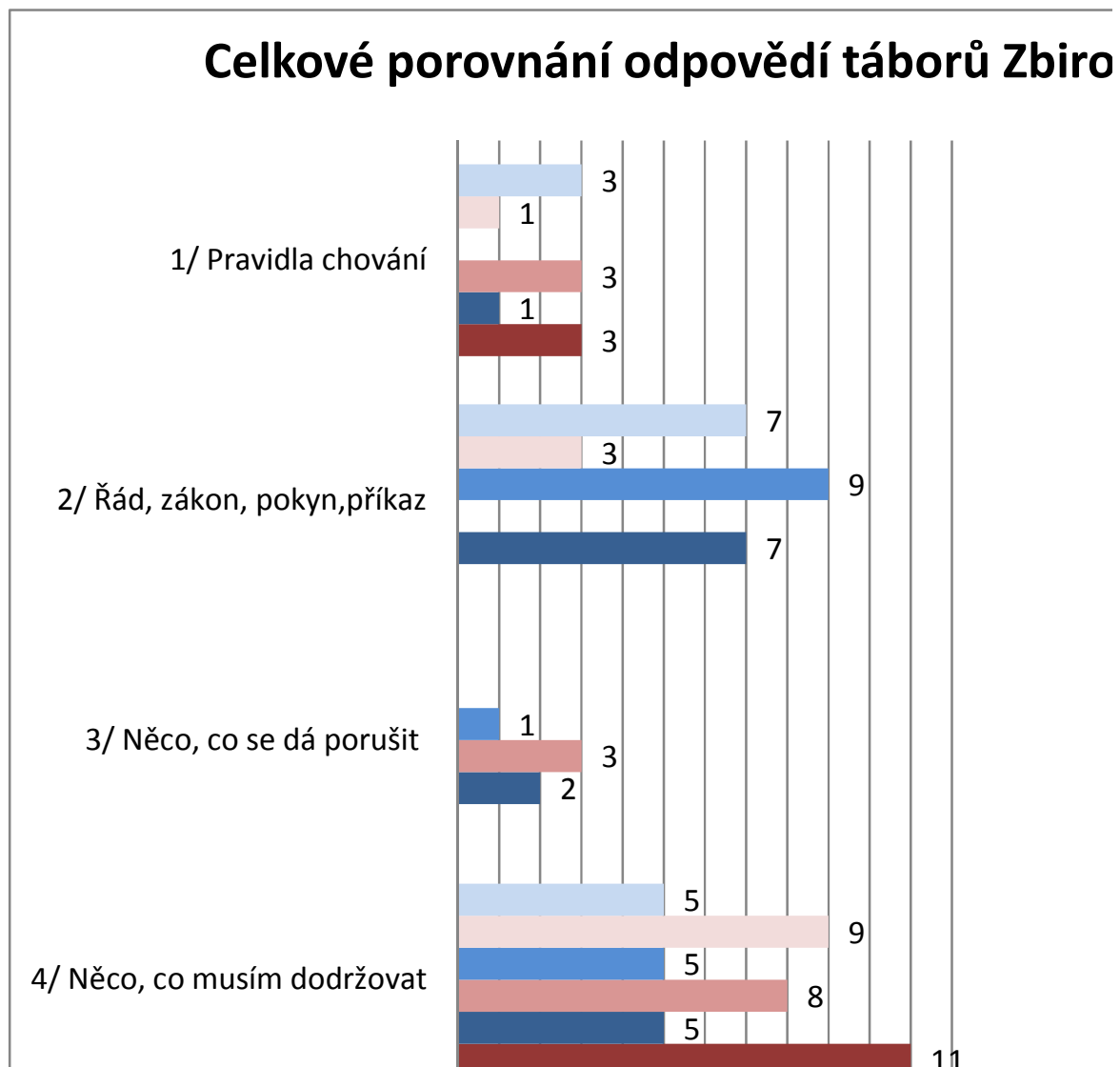
4.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

OTÁZKA č. 1:

Co mě napadne, když se řekne slovo pravidlo.

(otevřená otázka, každý mohl formulovat vlastní odpověď)

Graf č. 1

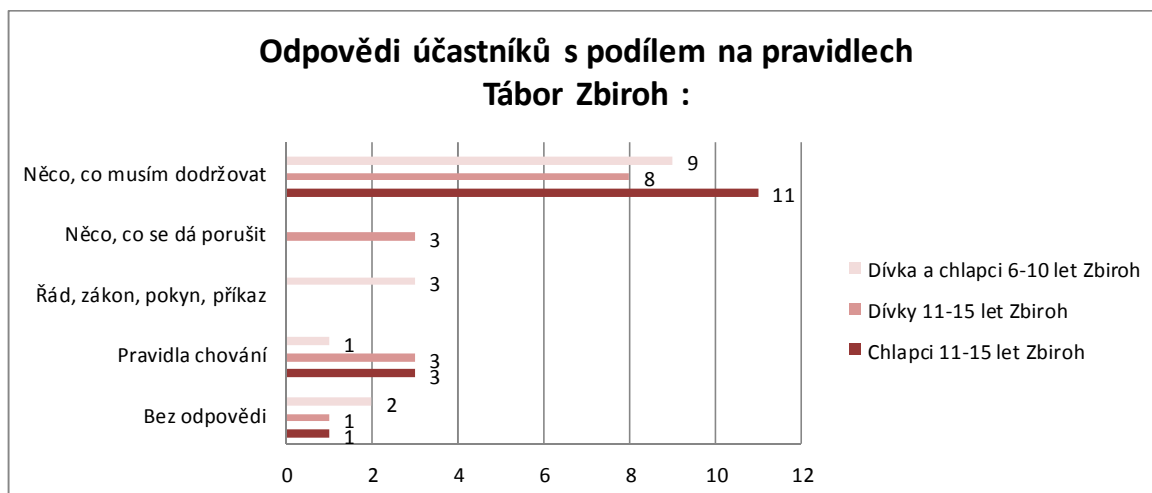

Komentář ke grafu č. 1:

Osmdesát dětí (88,9 % respondentů) chápe pravidlo jako něco, co je řídí a musí se dodržovat (odpovědi 1, 2, 4). **11,1 % respondentů z celkových devadesáti** buď neodpovědělo, nebo zvolilo odpověď týkající se porušování pravidel (odpověď 3). Z tohoto pohledu vyplývá, že účastníci v naprosté většině vnímají pravidla jako normu chování.

Z následujících grafů č. 2 a 3 vyplývá rozdílný přístup účastníků k pravidlům podle způsobu jejich nastavení na akci.

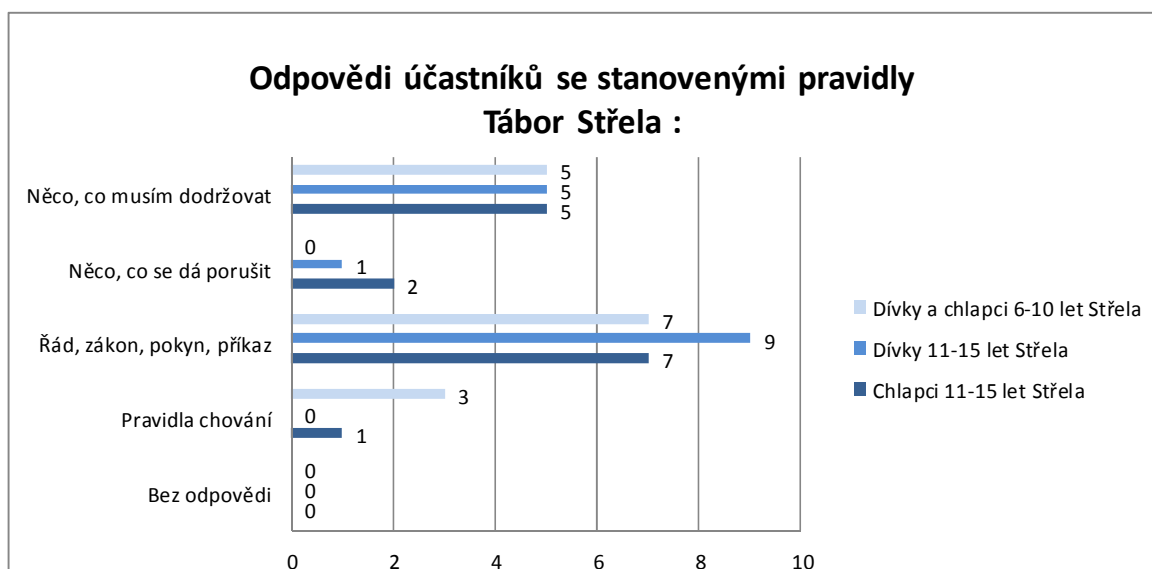
Graf č. 2

Komentář ke grafu č. 2:

Ze 45 dětí, které se na tvorbě pravidel podílely (tábor Zbiroh), vnímalo pravidlo jako obecnou normu, která se musí dodržovat, a jako pravidla chování **35 respondentů (77,8 %), tři respondenti (6,7 %) vnímali pravidla jako řád a pouze tři respondenti (6,7 %) označili pravidla jako něco, co se dá porušit. 4 respondenti (8,8 %) nedokázali vlastní pravidlo formulovat.**

Graf č. 3

Komentář ke grafu č. 3:

Ze 45 dětí, které se na tvorbě pravidel nepodílely (Střela) a dostanou pravidla jako závazný soubor pokynů, vnímalo pravidlo jako obecnou normu **19 respondentů (42,2 %), 23 respondenti (51,1 %) vnímali pravidla jako řád a tři respondenti (6,7 %) označili pravidla jako něco, co se dá porušit.**

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE č. 1: Co mě napadne, když se řekne pravidlo.

Účastníci, kteří pravidla tvořili (tábor Zbiroh), v naprosté většině volili odpověď, která více vyjadřuje pravidla jako obecnou normu z hlediska obsahu stanovující základy chování a pravidel.

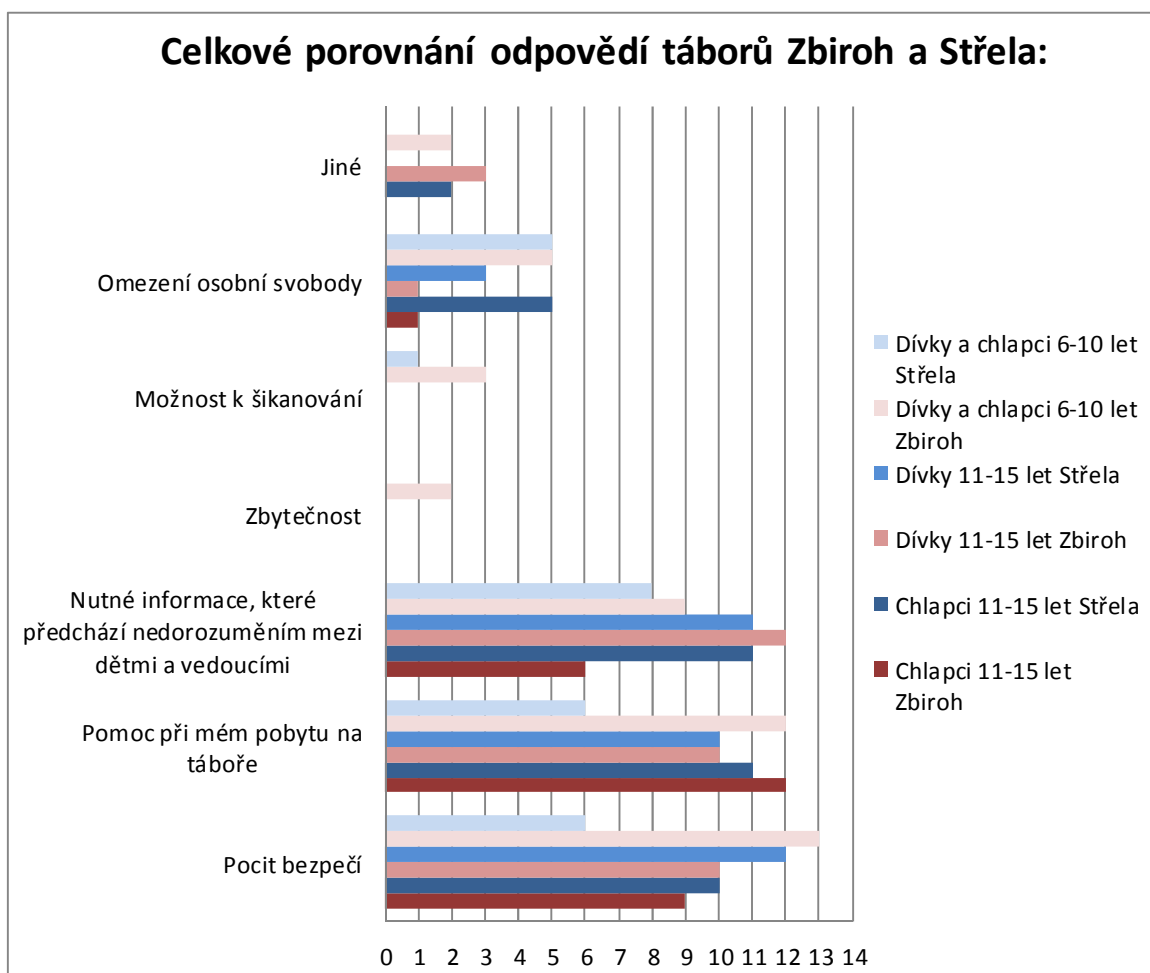
Účastníci, kteří se na obsahu pravidel na pobytové akci nepodíleli (tábor Střela), se z hlediska významu více přiklonili k příkazové formulaci pravidla. Pravidla více vnímají jako autoritativní normu, která jim byla nastavena ve formě příkazu nebo předem stanovených pravidel.

OTÁZKA č. 2 :

Pravidla na tábore pro mě znamenají.

(z nabídnutých možností mohl každý zaškrtnout libovolný počet vhodných odpovědí, popřípadě chybějící odpověď doplnit písemně v kategorii Jiné)

Graf č. 4

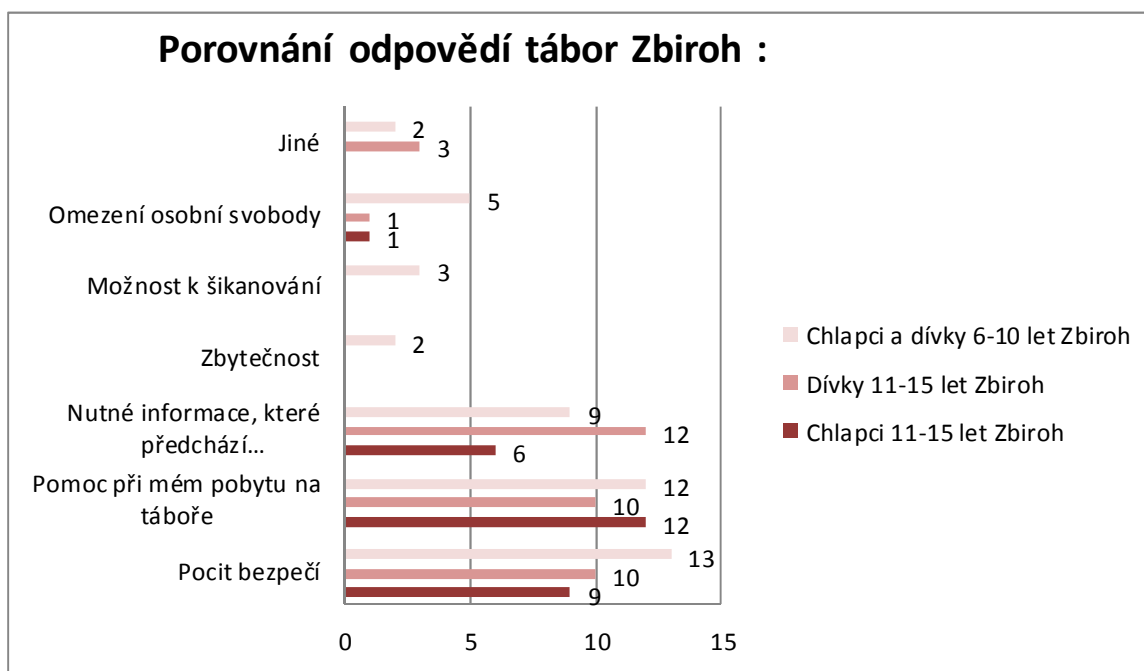

Komentář ke grafu č. 4:

Respondenti dotazníku nemuseli odpovědět na všechny možnosti. Není proto možné provést celkové procentuální vyhodnocení. Odpovědi s výrazným ohlasem jsou okomentovány samostatně. Na první pohled v grafu nejvíce hlasů získaly poslední tři

možnosti odpovědí. Nejvíce respondentů, **61 z maximálně možných 90 účastníků (67,8 % účastníků)**, považuje pravidlo za *pomoc při pobytu na táboře*. Podobné hodnocení, a to **60 odpovědí z maximálně možných 90 (66,7 % účastníků)**, získaly dvě varianty odpovědi *Pocit bezpečí a Nutné informace, které předchází nedorozuměním mezi dětmi a vedoucími*. **Pouze 20 odpovědí (22,2 %)** získala možnost *omezení osobní svobody*. Shodně se vyjádřili **chlapci a dívky 6-10 let na táborech na Střele i Zbirohu**.

Graf č. 5

Komentář graf č. 5:

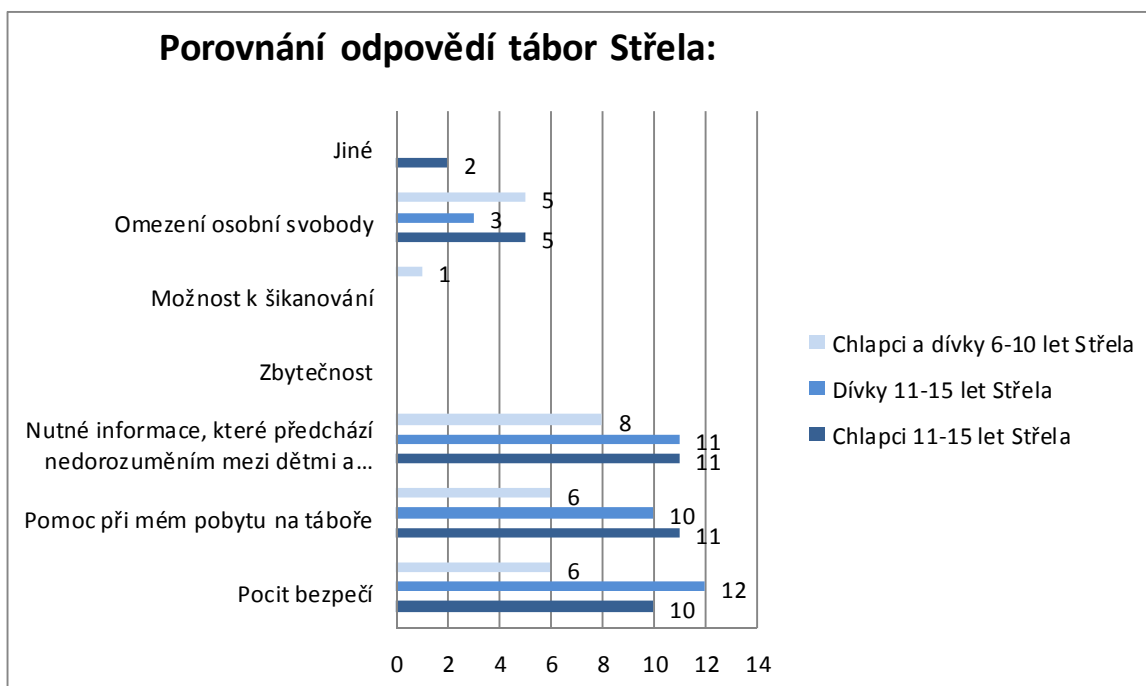
Na táborové základně Zbiroh odpovídali respondenti nejčastěji na poslední tři možnosti. Nejčastěji **dívky a chlapci 6-10 let** vybrali možnost ***pocit bezpečí*** a **to 13 z 15 respondentů (86,6 %)**. Díky vysvětlení konkrétních pravidel během jejich tvorby dokázali pochopit, že pravidla jako soubor zajišťují jednotlivci pocit jistoty. Rovné podmínky pak stanovují všem účastníkům stejná práva a povinnosti. 13 chlapců a dívek dokázalo propojit jednotlivá pravidla v obecnější soubor norem se stejným posláním, které si dále dokázali představit za jinak širším pojmem bezpečí. Nejméně na tuto možnost odpovídali podle předpokladů **chlapci 11-15 let a to 9 z 15 respondentů (60 %)**, které další kategorie účastníků na táboře ze sociálního pohledu prakticky neohrožují. Přesto ale význam pocitu vlastního bezpečí díky nastavení pravidel uznává také.

Bez větších rozdílů shodně odpovídaly všechny kategorie na variantu odpovědi vysvětlující ***význam pravidla jako pomoc při pobytu na táboře***. Takto pravidlo vnímají dvě třetiny účastníků. Bez ohledu na věk účastníka tak došlo k potvrzení většinové potřeby pravidel pro vlastní pocit bezproblémového začlenění se do kolektivu na akci.

Poměrně velký rozdíl počtu pozitivních odpovědí účastníků se projevil v pohledu na ***pravidlo jako článek komunikace, který předchází nedorozuměním mezi dospělými a dětmi***. Nejvíce se takto vyjadřovaly **dívky 11-15 let a to 12 z 15 respondentů (80 %)**. Nejméně se takto vyjádřili **chlapci ve věku 11-15 let a to 6 z 15 respondentů (40 %)**.

V odpovědi **Jiné** bylo jednou uvedeno pravidlo *jako norma zlepšující tábor* a dvakrát *jako dohoda společného chování*.

Graf č. 6

Komentář ke grafu č. 6:

Na táborové základně Střela respondenti shodně nejčastěji odpovídali na poslední tři odpovědi. Pravidlo jako norma, která účastníkům zabezpečuje *pocit bezpečí*, bylo nejméně zmiňováno **v kategorii dívky a chlapci 6-10 let a to 6 z 15 respondentů (40 %)**. Propad oproti počtu odpovědí na Zbirožském potoce lze chápat z pohledu úrovně samostatného analytického myšlení.

Pravidlo jako článek komunikace, který předchází nedorozuměním mezi dospělými a dětmi zvolilo **30 ze 45 respondentů (66,6 %)**. Nejvíce se takto vyjadřovaly **dívky 11-15 let a to 12 z 15 respondentů (80 %)**. Nejméně se takto vyjádřili **chlapci ve věku 11-15 let a to 6 z 15 respondentů (40 %)**.

27 respondentů (60 %) zvolilo význam pravidla jako *pomoc při pobytu na táboře*. Nejméně si jej takto zařadila kategorie **dívky a chlapci 6-10 let a to 6 z 15 respondentů (40 %)**. Bez ohledu na věk účastníka došlo k potvrzení většinové potřeby pravidel pro vlastní pocit bezproblémového začlenění do kolektivu na akci.

V odpovědi **Jiné** respondenti uvedli v jednom případě *neříkat sprostá slova a způsob, jak zabránit chaosu*.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE Č. 2: Pravidla na táboře pro mě znamenají.

Pro dvě třetiny účastníků pravidla představují prospěšnou normu, která podporuje vznik bezpečného klimatu na pobytové akci. Účastníci pobytových akcí vnímají pozitivní význam pravidel zejména v oblasti nastavení komunikace mezi účastníky akce, získání informací o obecných pravidlech pobytu na táboře a získání pocitu vlastního bezpečí.

Pro třetinu chlapců a dívek 6-10 let na Střele i Zbirohu mají pravidla negativní význam v souvislosti s omezením jejich osobní svobody. V mladším školním věku nemá dítě plně

rozvinutou abstraktní rovinu myšlení. Lze tedy vyvodit předpoklad, že bez skutečného porozumění obsahu konkrétního pravidla a jeho významu v pravidlech jako celku vnímají pravidlo jako omezení osobní svobody. Skutečnost, zda se dítě podílelo na přípravě nebo pravidlo získalo, nehraje v schopnosti prakticky použít obsah pravidla žádnou roli.

Pro úspěšné ukotvení pravidla musí u účastníka mladšího školního věku proběhnout proces ztotožnění se s obsahem pravidla souběžně s pochopením jeho významu. Pojem bezpečí je pro ně obecným abstraktním pojmem, který v případě autoritativně nastaveného pravidla nevnímají jako jeden z důvodů pravidel ve skupině. Chápu konkrétní obsah pravidla (co), nedokáží je zařadit do abstraktní roviny (proč).

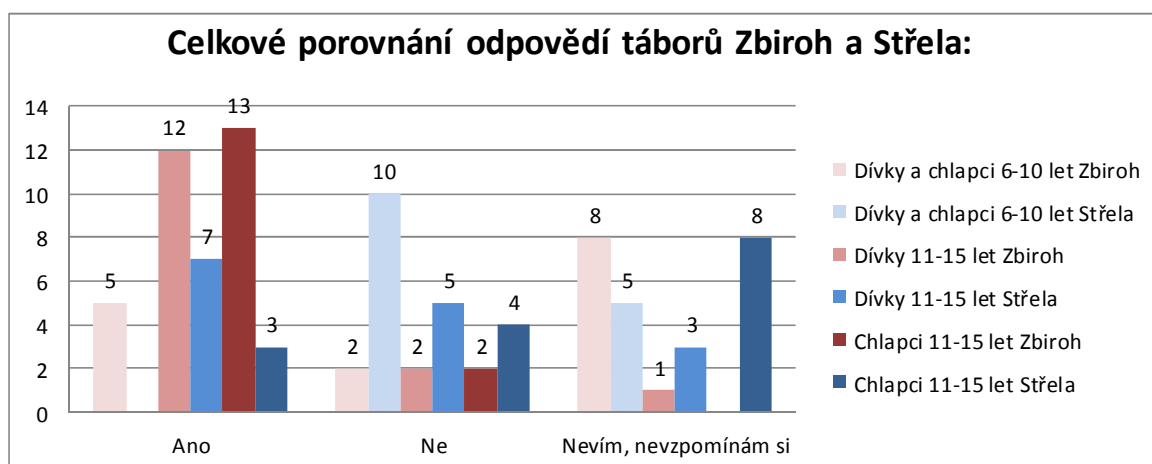
Omezení osobní svobody zaškrtno i pět **chlapců 11-15 let z tábora na Střele**. Zde pravidla účastníci dostávají ve formě připraveného Táborevého řádu bez možnosti jejich ovlivnění. Podle předpokladů se tak vymezila skupina chlapců pubertálního věku (celá třetina ze vzorku patnácti respondentů na táboře). Pro děti v pubertě mohou být pravidla v podobě, kterou nemohou ovlivnit a jsou jim nařízena, možností k vlastnímu vymezení se proti autoritě jako takové.

OTÁZKA č. 3:

Tvořil jsi někdy na táboře pravidla společného pobytu?

(respondenti mohli vybírat z uzavřených možností ano, ne a nevím)

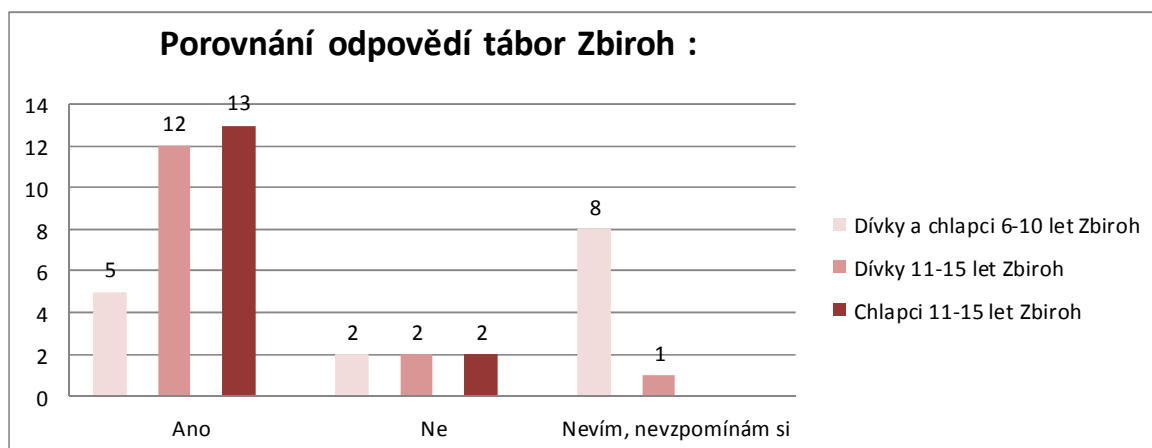
Graf č. 7

Komentář ke grafu č. 7:

40 dětí (44,4 % respondentů) na táboře pravidla někdy v jakékoli podobě tvořilo. Shodně **25 dětí (27,8 %)** pravidla buď netvořilo, nebo nevědělo, zda se na pravidlech někdy podílelo.

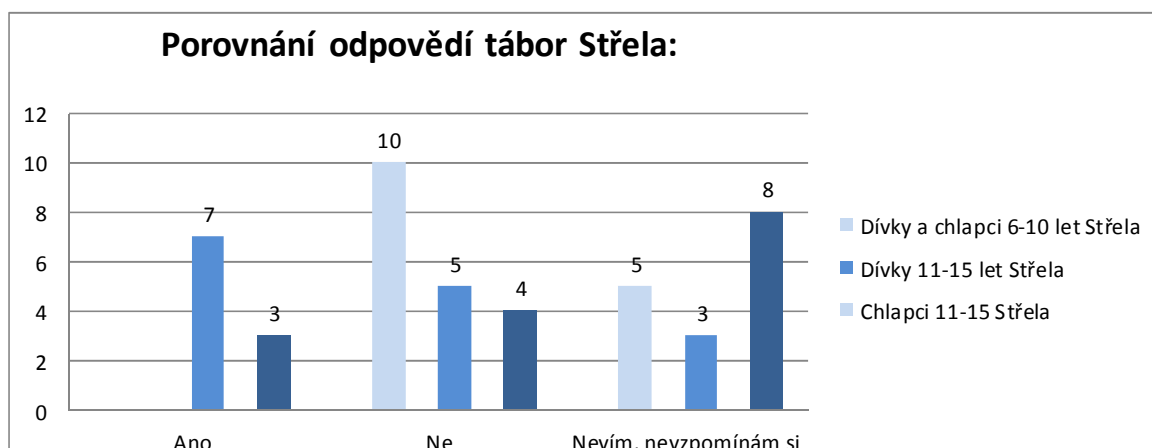
Graf č. 8

Komentář ke grafu č. 8:

Ze čtyřiceti pěti respondentů na Zbirožském potoce se třicet dětí (66,7 % účastníků) na tvorbě pravidel podílelo, 6 dětí se nepodílelo (13,3 % respondentů) a 9 dětí (20 % respondentů) nevědělo, zda se někdy podílelo na tvorbě pravidel.

Graf č. 9

Komentář ke grafu č. 9:

Ze 45 respondentů na Střele se deset dětí (22,2 % respondentů) na tvorbě pravidel podílelo, 19 dětí se nepodílelo (42,3 % respondentů) a 11 dětí (24,5 % respondentů) nevědělo, zda se někdy podílelo na tvorbě pravidel.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE č. 3: Tvořil jsi někdy na táboře pravidla společného pobytu?

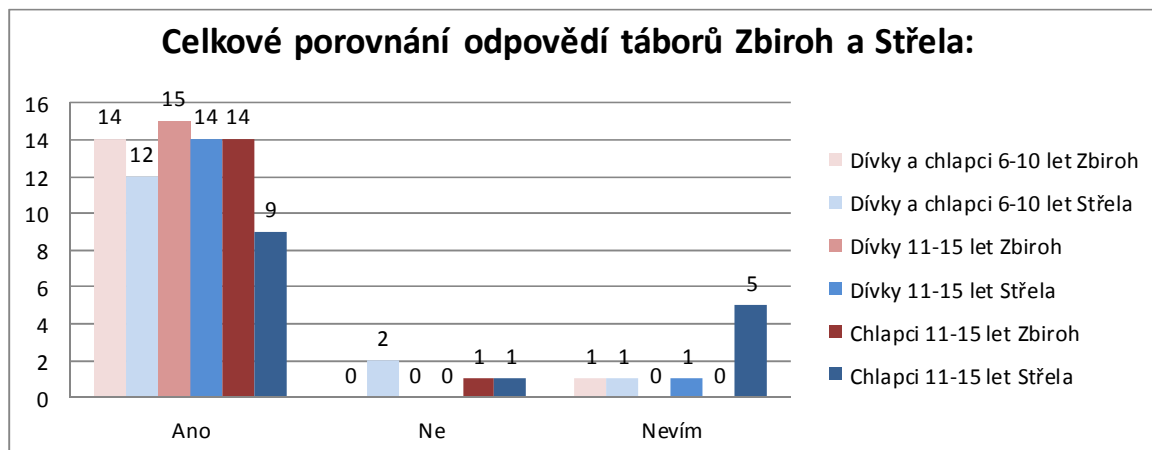
Podle předpokladů se potvrdilo, že větší zkušenost s tvorbou pravidel na táboře mají respondenti z tábora na Zbirohu.

OTÁZKA č. 4:

Je důležité, aby děti a dospělí na tábore stanovili pravidla společně?

(respondenti mohli vybírat z uzavřených možností ano, ne a nevím)

Graf č. 10

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE č. 4: Je důležité, aby děti a dospělí na tábore stanovili pravidla společně?

Z celkového pohledu na graf č. 10 jasně vyplývá, že **86,7 % účastníků (78 z 90)** se domnívá, že by se děti i dospělí měli společně podílet na tvorbě pravidel.

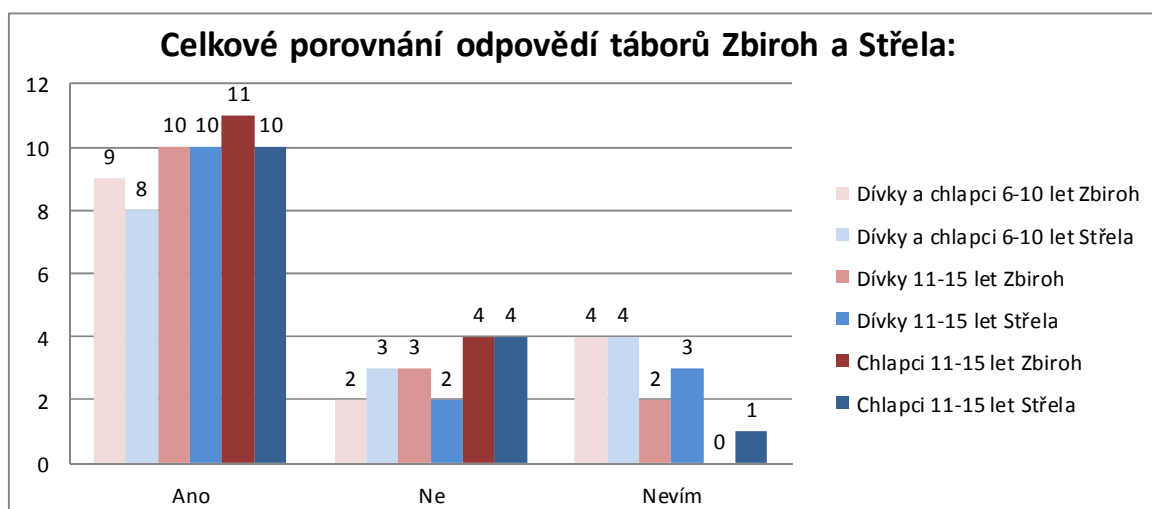
5 chlapců na tábore na Střele, kde se děti na pravidlech nepodílejí, uvedlo, že neví, zda je potřeba pravidla tvořit společně. Tato skutečnost má dva možné důvody. Jednou z variant může být nezkušenost s tvorbou pravidel, které si účastníci tvoří sami. Druhá varianta je možná nedůvěra účastníků vůči autoritám (vedoucím) a pravidlům obecně.

OTÁZKA č. 5:

Jsi ochotný/á respektovat i pravidla, kterým nerozumíš?

(respondenti mohli vybírat z uzavřených možností ano, ne a nevím)

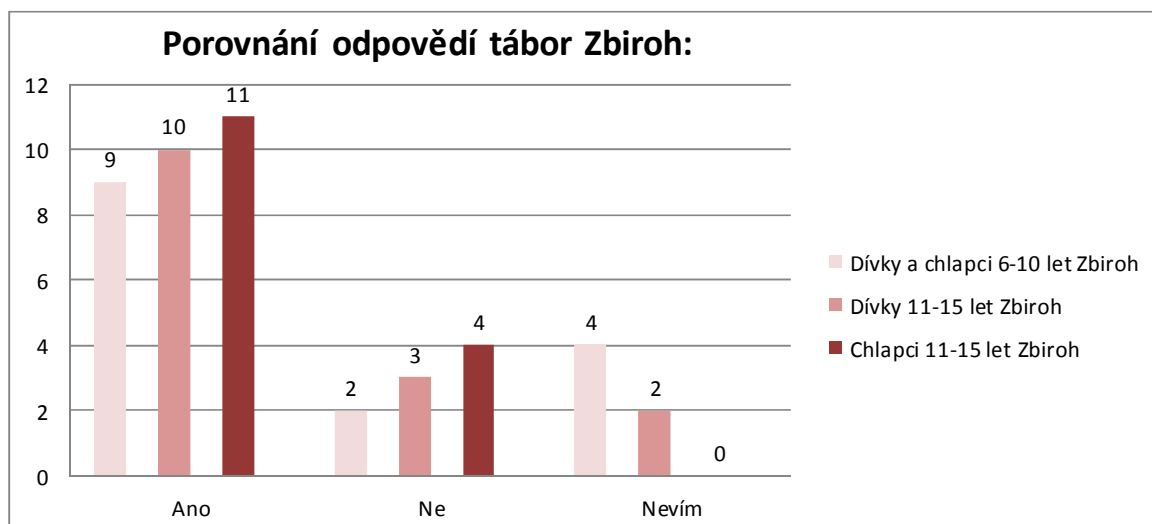
Graf č. 11

Komentář ke grafu č. 11:

Padesát osm dětí z devadesáti (64,4 % respondentů) souhlasí s tím, že jsou ochotné respektovat pravidla, kterým nerozumí. **Osmnáct dětí z devadesáti (20 % respondentů)** tvrdí, že pravidla, kterým nerozumí, není ochotno respektovat. **Čtrnáct dětí z devadesáti (15,6 % respondentů)** neví, zda by pravidla, kterým nerozumí, dodržovalo.

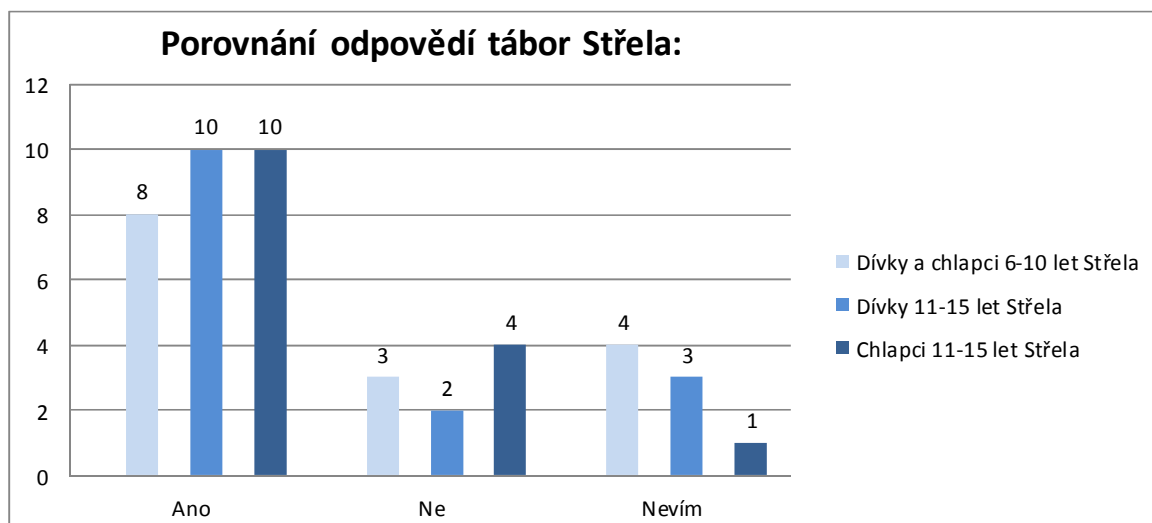
Graf č. 12

Komentář ke grafu č. 12:

Třicet respondentů ze čtyřiceti pěti (66,7 %) uvedlo, že jsou ochotni dodržovat pravidla, kterým nerozumí. Z toho paradoxně nejvíce pozitivních odpovědí vychází ze vzorku nejstarších chlapců. **Devět ze čtyřiceti pěti respondentů (20 %)** tato pravidla dodržovat odmítá a **šest respondentů (13,3 %)** neví.

Graf č. 13

Komentář ke grafu č. 13:

Dvacet osm respondentů ze čtyřiceti pěti (62,2 %) uvedlo, že jsou ochotni dodržovat pravidla, kterým nerozumí. Devět ze čtyřiceti pěti respondentů (20 %) tato pravidla dodržovat odmítá a osm respondentů (17,8 %) neví.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE Č. 5 : Jsi ochotný/á respektovat i pravidla, kterým nerozumíš?

58 dětí z 90 respondentů (64,4 %) je ochotno pravidla, kterým nerozumí, dodržovat. Na tento výsledek nemá praktický vliv, zda se děti na pravidlech podílely nebo ne. V obou případech se projevuje, že jsou děti z domova nebo ze školy zvyklé respektovat autoritativně nastavená pravidla.

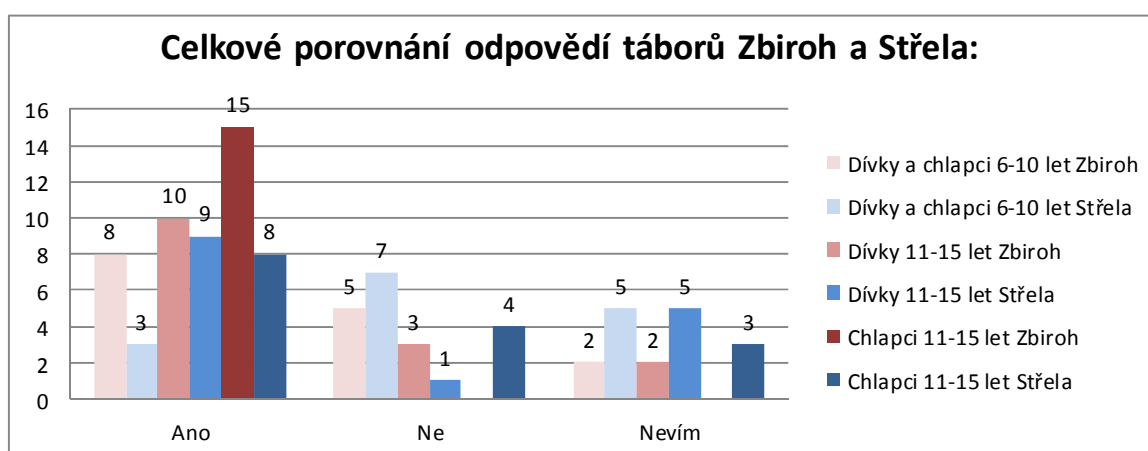
Vliv na výsledek mohla mít i vlastní formulace otázky. Otázka byla formulována obecně, konkrétně se netýká jen dodržování pravidel na tábore. Odpověď na otázku tedy bylo možné vyjádřit v širší rovině podle individuální zkušenosti z rodiny, školy a dalších volnočasových organizací.

OTÁZKA č. 6:

Jsi ochotný/á respektovat i pravidla, která vymyslel někdo jiný?

(respondenti mohli vybírat z uzavřených možností ano, ne a nevím)

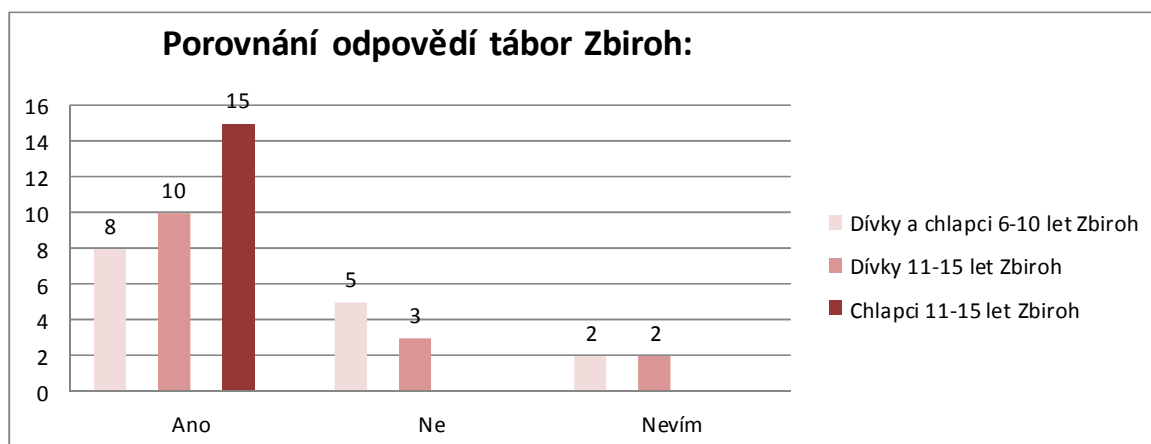
Graf č. 14

Komentář ke grafu č. 14:

53 dětí z 90 (58,9 % respondentů) souhlasí s tím, že jsou ochotné respektovat pravidla, která vymyslel někdo jiný. 20 dětí z 90 (22,2 % respondentů) tvrdí, že pravidla, kterým nerozumí, není ochotno respektovat. 17 dětí z 90 (18,9 % respondentů) neví, zda by pravidla, která někdo vymyslel, dodržovalo. Další grafy jasně dokáží schopnost přijmout cizí pravidlo podle způsobu jeho nastavení – zda se účastník na tvorbě souboru pravidel podílel nebo mu byla nastavena autoritativně.

Graf č. 15

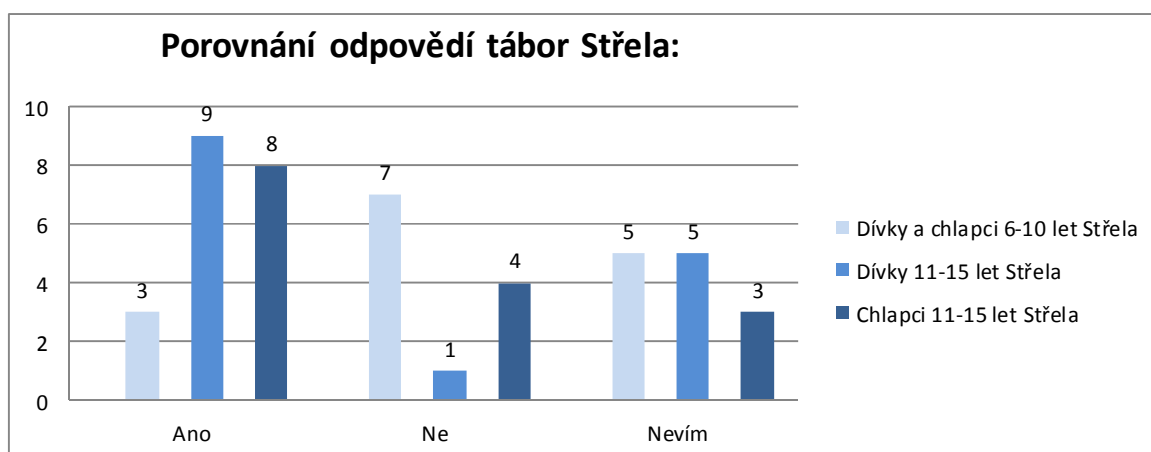

Komentář ke grafu č. 15:

33 respondentů ze 45 (73,3 %) uvedlo, že jsou ochotni dodržovat pravidla, která vymyslel někdo jiný. **Osm ze 45 respondentů (17,8 %)** tato pravidla dodržovat odmítá a **čtyři respondenti (8,9 %)** neví, zda cizí pravidlo bude dodržovat.

Jednoznačně se v pozitivním smyslu o dodržování vyjádřilo **15 chlapců 11-15 let**, kteří potvrdili dodržování takto nastavených pravidel. Pro starší chlapce je tedy pravidlo, kterému rozumí a dává jim smysl, přijatelné i za předpokladu, že nejsou jeho autory. **Starší dívky 11-15 let** v deseti případech odpověděly v pozitivním smyslu (**66,6 %**), **tři dívky (20 %)** nebyly ochotné respektovat cizí pravidlo a **dvě dívky (13,4 %)** neví. Nejmladší účastníci tábora **v osmi případech (53,3 %)** odpověděli pozitivně, negativní odpověď zvolilo **pět (33,3%)** z nich. Odpověď, že neví, zvolili **dva účastníci (13,3 %)**.

Graf č. 16

Komentář ke grafu č. 16:

20 respondentů ze 45 (44,4 %) souhlasilo, že jsou ochotni dodržovat pravidla, která vymyslel někdo jiný. **12 ze 45 respondentů (26,7 %)** tato pravidla dodržovat odmítá a **13 respondentů (28,9 %)** neví, zda cizí pravidlo bude dodržovat.

Nejméně byly ochotné dodržovat cizí pravidla děti mladšího školního věku - **pouze tři z 15 respondentů (20 %)** a dokonce 7 z nich (**46,6 %**) by pravidla odmítlo dodržovat.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE Č. 6 : Jsi ochotný/á respektovat i pravidla, která vymyslel někdo jiný?

Vysoké procento pozitivních odpovědí na táboře na Zbirohu jasně svědčí o tom, že v případě společného nastavení pravidel na táboře jsou děti ochotny pravidla dodržovat, a to i v případě, že pravidlo jako takové nebylo iniciováno z jejich strany. Vysvětlené pravidlo v rámci společné argumentace skupinou účastníků ztrácí podtext nařízení a stává se přijatelnější normou.

Na Střele, kde děti nemají zkušenost s tím, že pravidlo tvoří společně, došlo k přesunu téměř třetiny respondentů z pozitivní do neutrální nebo negativní kategorie odpovědi.

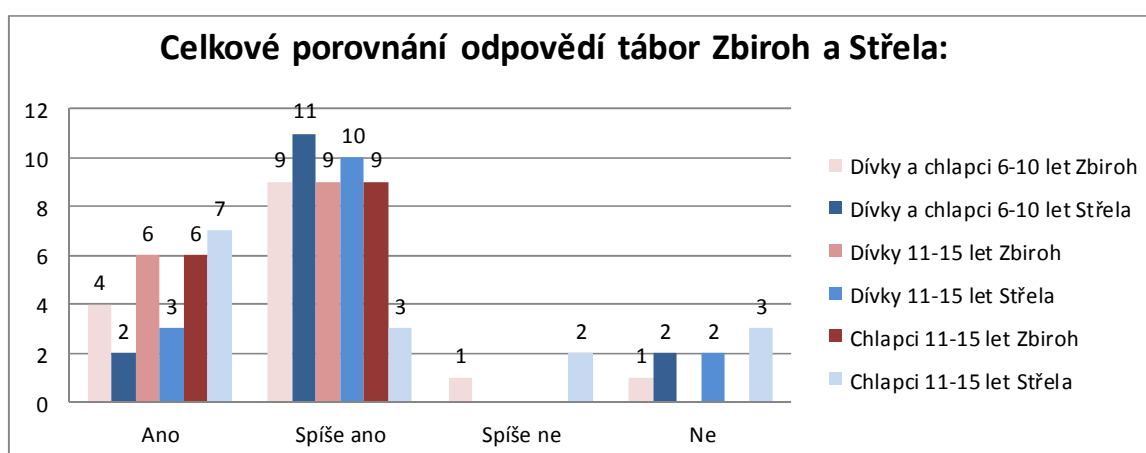
Celkově propad u dětí, které pravidla dostávají v podobě nařízených informací, potvrzuje předpoklad, že jsou děti ochotné lépe pravidla dodržovat, když se na nich podílí. Hlavním důvodem nepřijetí pravidel je odmítavý postoj vycházející z triády **neztotožnil jsem se – nerozumím – nedodržuji**.

OTÁZKA č. 7:

Pokud dostanu možnost podílet se na tvorbě pravidel, budu je lépe dodržovat?

(respondenti mohli vybírat z uzavřených možností ano, spíše ano, spíše ne a ne)

Graf č. 17

Komentář ke grafu č. 17:

28 dětí z 90 (31,1 % respondentů) souhlasí s tím, že jsou ochotné lépe respektovat pravidla, na kterých se mohou podílet. **53 dětí z 90 (53,3 % respondentů)** tvrdí, že je budou spíše respektovat. **Tři děti z 90 (3,3 % respondentů)** by pravidla, na kterých se budou spolupodílet, spíše nedodržovaly a **osm dětí z 90 (8,8 % respondentů)** by pravidla ani v tomto případě nedodržovalo. **Positivně a spíše pozitivně se k takto stanoveným pravidlům staví celkem 81 (90 %) z oslovených respondentů.**

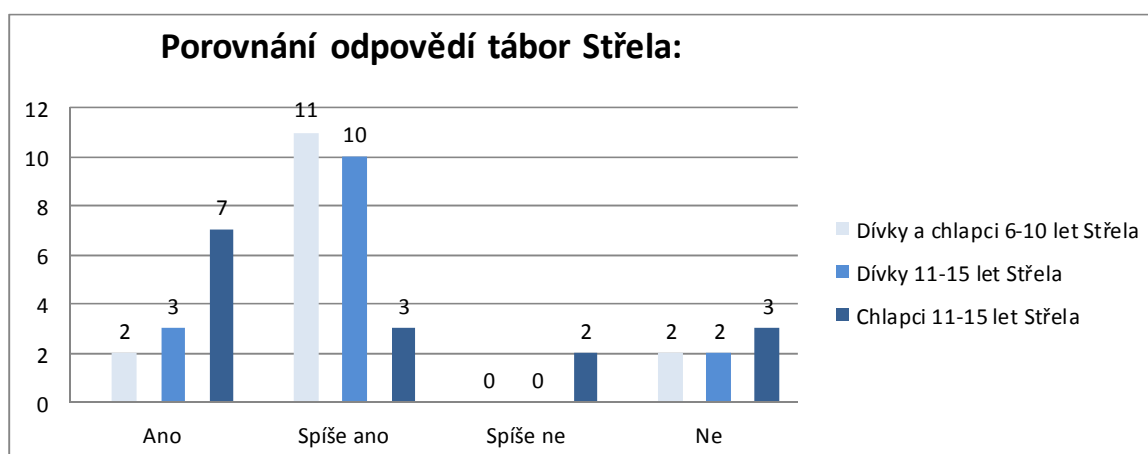
Graf č. 18

Komentář ke grafu č. 18:

16 respondentů ze 45 (35,6 %) uvedlo, že souhlasí s tím, že jsou ochotni lépe respektovat pravidla, na kterých se mohou podílet. **27 dětí ze 45 (60 % respondentů)** tvrdí, že je budou spíše respektovat. **Jedno dítě ze 45 (2,2 % respondentů)** by pravidla, na kterých se bude spolupodílet, spíše nedodržovalo a **jedno** by pravidla ani v tomto případě nedodržovalo.

Graf č. 19

Komentář ke grafu č. 19:

12 respondentů ze 45 (26,7 %) uvedlo, že souhlasí s tím, že jsou ochotni lépe respektovat pravidla, na kterých se mohou podílet. **24 dětí ze 45 (53,4 % respondentů)** tvrdí, že je budou spíše respektovat. **Dvě děti ze čtyřiceti pěti (4,4 % respondentů)** by pravidla, na kterých se budou spolupodílet, spíše nedodržovaly. **Sedm dětí ze 45 (15,5 % respondentů)** by pravidla ani v tomto případě nedodržovalo.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE Č. 7: Pokud dostanu možnost podílet se na tvorbě pravidel, budu je lépe dodržovat?

Na táborech na Zbirohu se pozitivně a spíše pozitivně k takto stanoveným pravidlům staví celkem 43 ze 45 (95,6 %) oslovených respondentů. Takto vysoké hodnoty jasně prokazují,

že pokud jsou pravidla na táboře chápána v rovině účastníků a vedoucích jako věc společná, do které lze vstoupit a nejsou jen uzavřeným souborem informací nebo dokonce hybnými pákami autoritativně nastaveného vedení tábora, stanou se přijatelnou a respektovanou normou na bázi dohody.

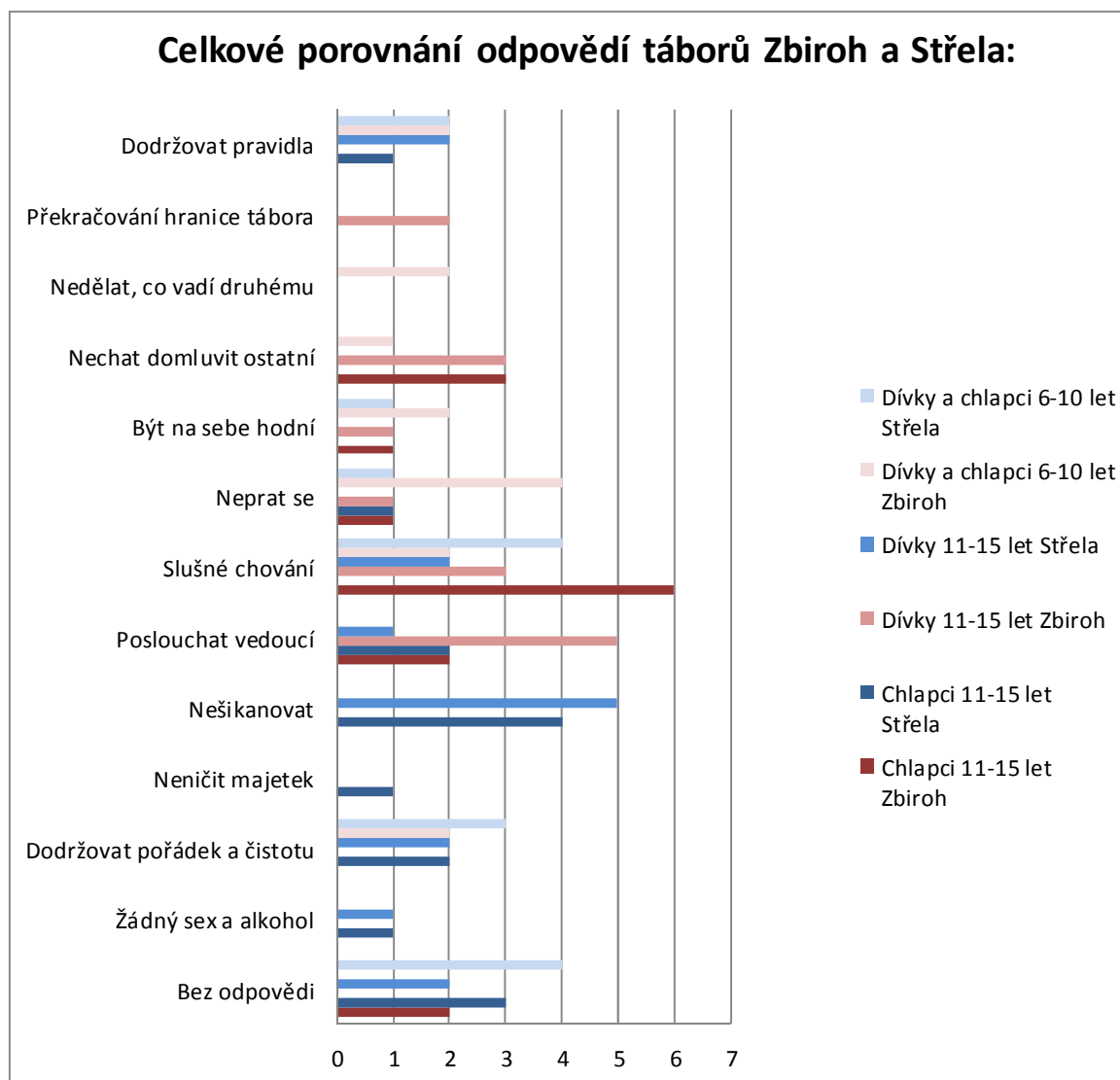
Na táboře na Střele by se pozitivně a spíše pozitivně k takto stanoveným pravidlům postavilo celkem 36 (80 %) z 45 oslovených respondentů. Podle očekávání se více dětí, které nemají s tvorbou pravidel a jejich dodržováním zkušenosti, vyjádřilo pro možnost spíše ne nebo nedodržovat.

OTÁZKA č. 8:

Představ si, že jsi dospělý a jsi vedoucím celého tábora. Napiš jedno hlavní pravidlo, které bys chtěl/a mít v pravidlech.

(respondenti se mohli vyjádřit písemně v otevřené odpovědi podle vlastního názoru)

Graf č. 20

Komentář ke grafu č. 20:

Do odpovědí se promítla osobní zkušenost účastníků na jednotlivých táborech. Nejčastější odpovědí bez ohledu na věk, pohlaví nebo typ tábora byla pravidla: *Slušné chování 17 z 90 respondentů (18,9 %)*, *Bez odpovědi 11 z 90 respondentů (12,2 %)*, *Nešikanovat 10 z 90 respondentů (11,1 %)* a *Dodržovat pořádek 9 z 90 respondentů (10 %)*.

Specifická nebo příliš konkrétní pravidla pod hranicí 10 % nedosáhla významu pro porovnání výsledků.

O odlišnostech v odpovědích mezi táborem s nastavenými pravidly a táborem se společně nastavenými pravidly, která vznikají interakcí mezi účastníky a vedoucími, blíže hovoří grafy č. 21 a 22.

Graf č. 21

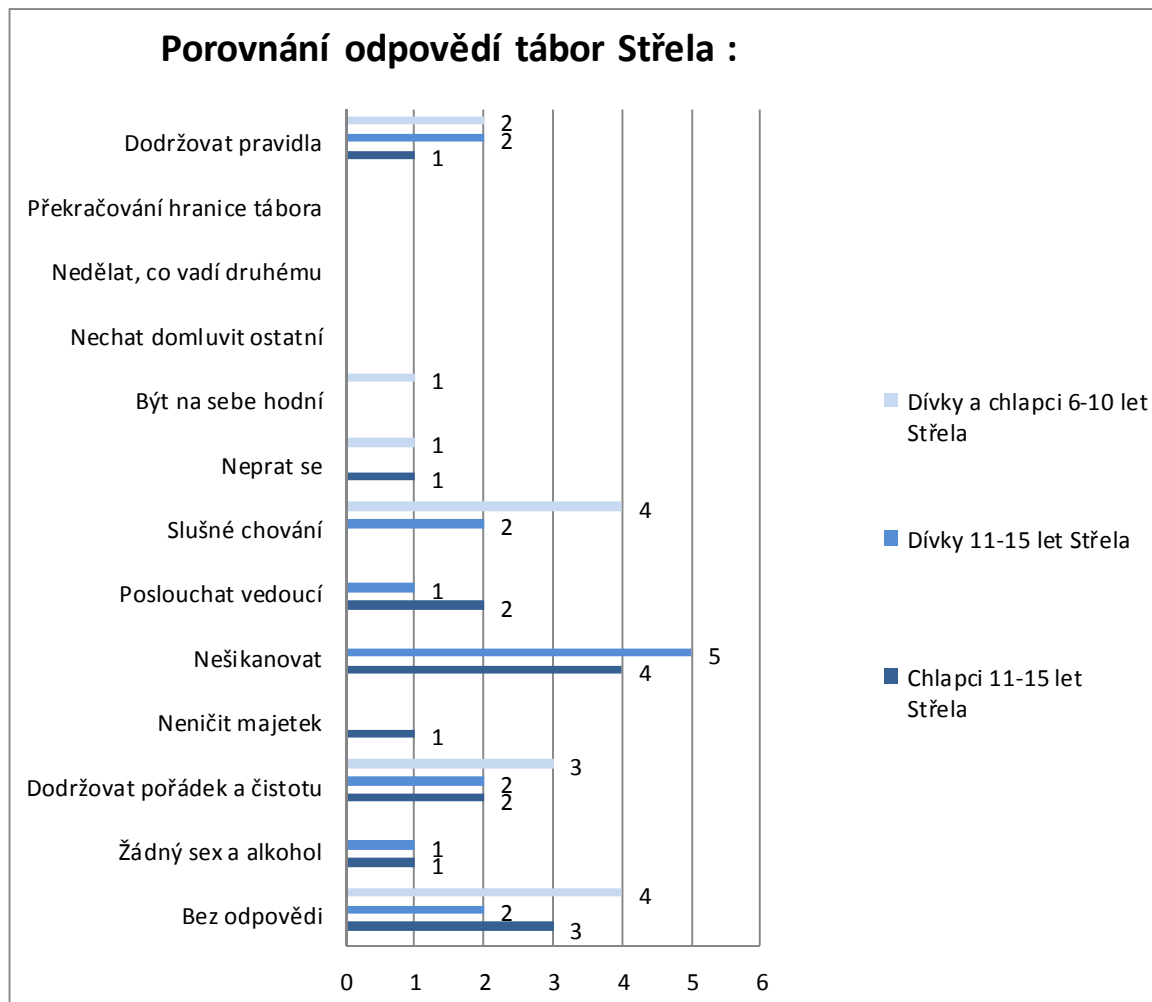

Komentář ke grafu č. 21:

Děti na táboře, kde se podílí na tvorbě pravidel, nejčastěji uváděly pravidla, která obecně nastavují úroveň komunikace a vztahů mezi účastníky tábora: *Slušné chování 11 ze 45 respondentů (24,4 %)*, *Poslouchat vedoucí 7 ze 45 respondentů (15,6 %)*, *Nechat domluvit ostatní sedmkrát (15,6 % respondentů)* a *Neprat se šestkrát (13,3 % respondentů)*.

Chlapci 11-15 let nejčastěji uvádějí pravidlo *Slušné chování šestkrát (40 % z patnácti respondentů)*. **Dívky 11-15 let** nejčastěji uvádějí pravidlo *Poslouchat vedoucí pětkrát (33,3 %)*. **Dívky a chlapci 6-10 let** nejčastěji uvádějí pravidlo *Neprat se čtyřikrát (8,88 %)*. Pouze **dva respondenti (4,4 %)** nedokázali vlastní pravidlo formulovat.

Graf č. 22

Komentář ke grafu č. 22:

Děti na táboře, kde pravidla dostanou nastavena, opět nejčastěji uváděly pravidla, která obecně nastavují úroveň komunikace a vztahů mezi účastníky tábora: *Nešikanovat devětkrát (20 % respondentů z celkových čtyřiceti pěti)*, *Slušné chování šestkrát (13,3 % respondentů)* a *Pořádek sedmkrát (15,6 % respondentů)*.

Chlapci 11-15 let nejčastěji uvádějí pravidlo *Nešikanovat čtyřikrát (26,7 % z patnácti respondentů)*. **Dívky 11-15 let** nejčastěji uvádějí pravidlo *Nešikanovat pětkrát (33,3 %)*. **Dívky a chlapci 6-10 let** nejčastěji uvádějí pravidlo *Slušné chování čtyřikrát (8,88 %)*. **Devět respondentů (20 %)** nedokázalo vlastní pravidlo formulovat.

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE č. 8: Představ si, že jsi dospělý a jsi vedoucím celého tábora. Napiš jedno hlavní pravidlo, které bys chtěl/a mít v pravidlech.

Děti, které se podílejí na tvorbě pravidel, více pojmenovávaly konkrétní pravidla společného soužití v kolektivu z pohledu sociálního - a to zejména vzájemné komunikace a

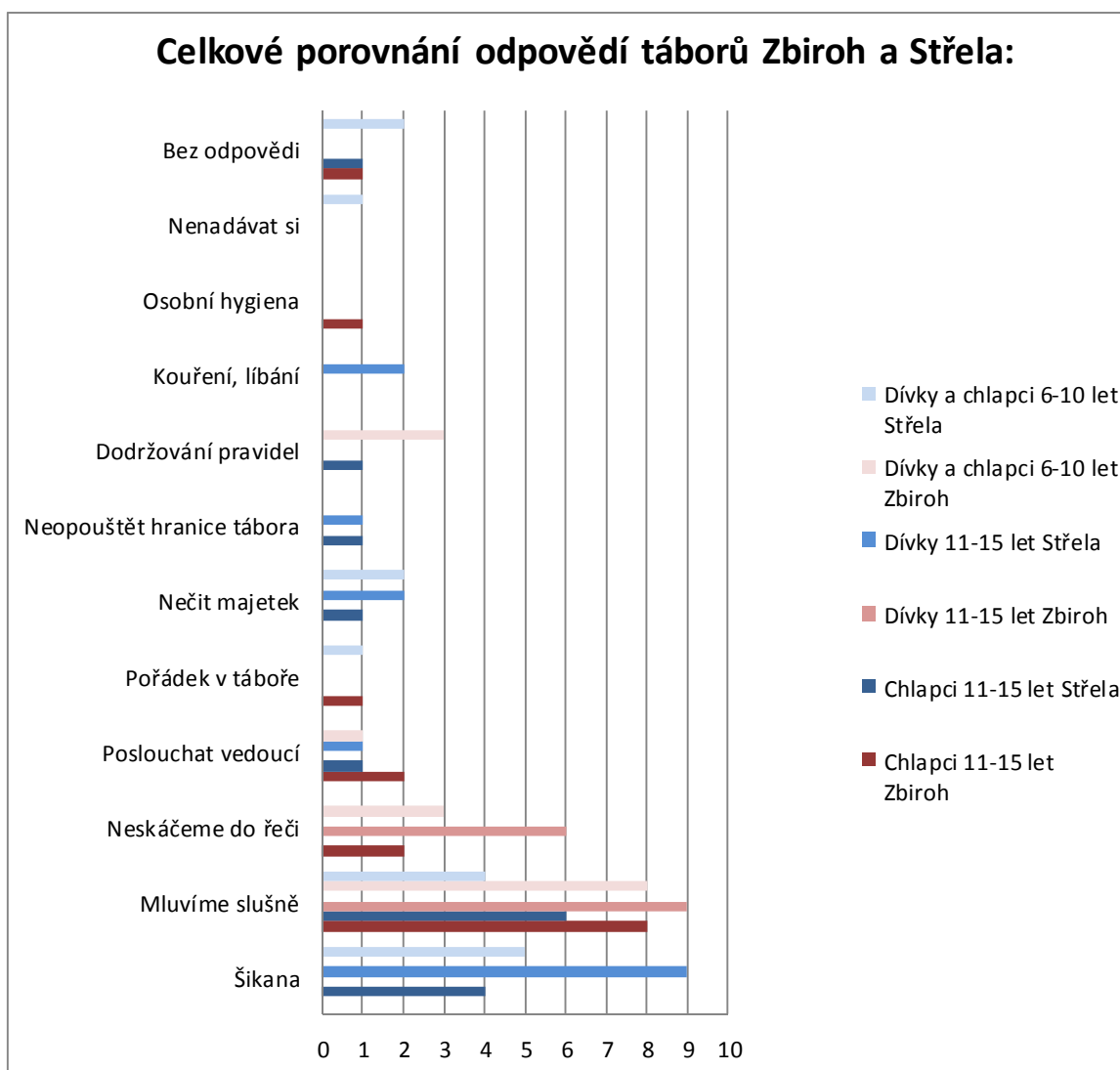
chování. Provozní pravidla se téměř neobjevovala, protože je děti mají zažité a nepotřebují je zdůrazňovat. Odpověď nedokázaly formulovat dva chlapci 11-15 let. Děti, které pravidla dostaly nařízená (Střela), formulují vlastní pravidla obecněji. Často mají problém sami za sebe pojmenovat konkrétní pravidlo – 20 % z nich nebylo schopno pravidlo formulovat. Pravidla nemají zpracovaná, proto jejich konkrétní obsahy slučují pod obecné termíny. Pod pojem *Šikana* lze například sloučit jakékoliv formy chování účastníků spolu s pravidly, které si děti individuálně vyloží jako omezení své osobní svobody. Stejně tak konkrétnější verze sociálních pravidel dětí ze Zbirohu slučují pod obecnější termín *Slušné chování*.

OTÁZKA č. 9 :

Napiš pravidlo, které je na tábore nejčastěji porušováno.

(respondenti se mohli vyjádřit písemně v otevřené odpovědi podle vlastního názoru)

Graf č. 23

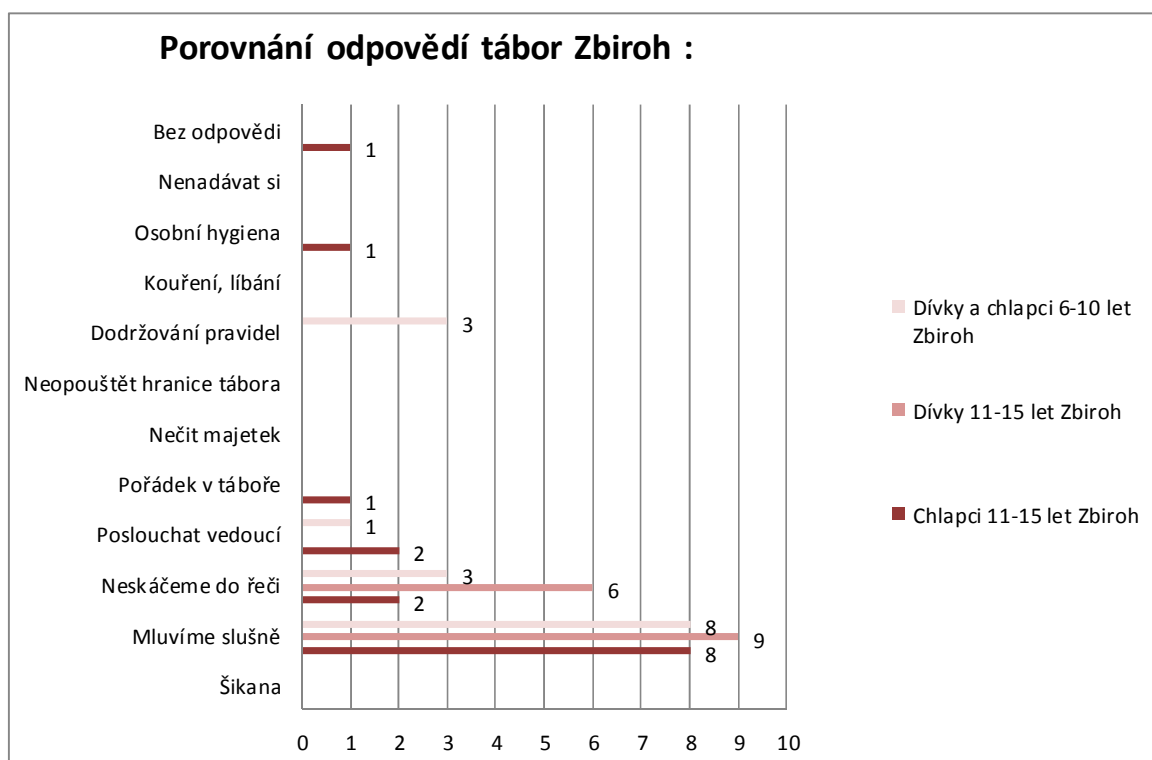

Komentář ke grafu č. 23:

Z celkového pohledu na graf se jasně vyplývá, že na obou táborech účastníci nejvíce vyhodnocují porušování pravidel, která ošetřují chování mezi účastníky samými. Nejčastěji bylo zmiňováno pravidlo *Mluvíme slušně* 35 z 90 (odpovědělo 38,9 % respondentů), následováno porušováním pravidla *Šikana* 18 z 90 (20 % odpovědí) a porušováním pravidla *Neskáče do řeči* v 11 případech (12,22 % odpovědí).

O odlišnostech v odpovědích mezi táborem s nastavenými pravidly a táborem s pravidly, která vznikají interakcí mezi účastníky a vedoucími, blíže hovoří grafy č. 24 a 25.

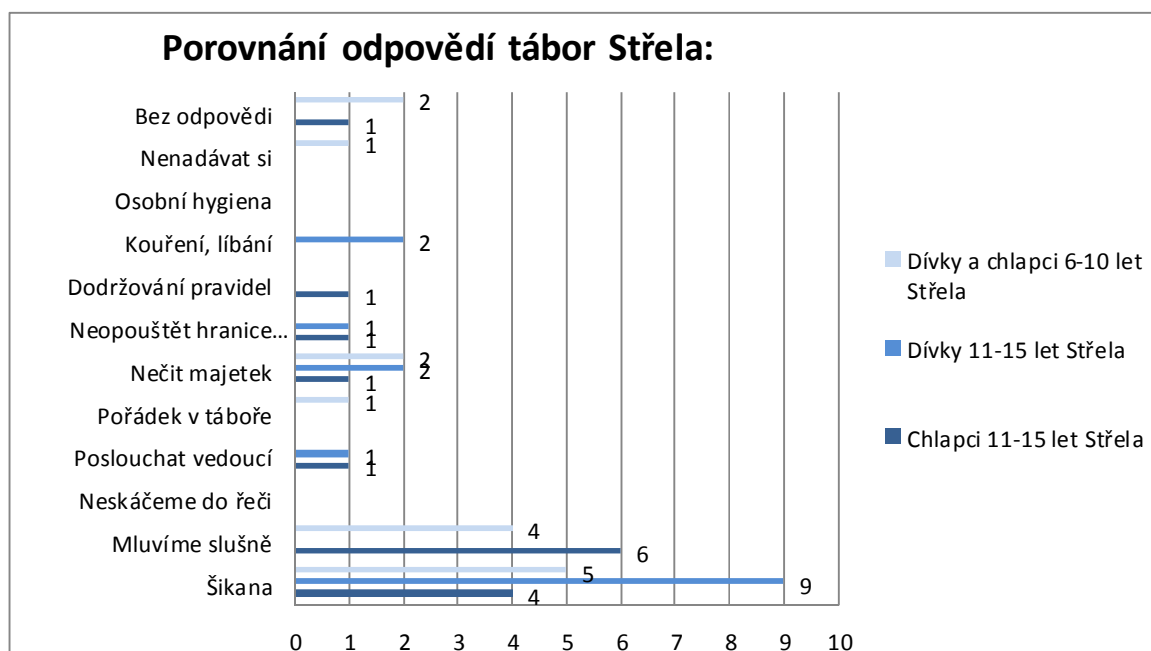
Graf č. 24

Komentář ke grafu č. 24:

25 respondentů ze 45 (55,5 %) uvedlo, že se na táboře, kde si účastníci sami stanovují pravidla, nejvíce porušuje pravidlo *Mluvíme slušně*. Toto pravidlo uváděly všechny kategorie účastníků podle věku i pohlaví jako nejproblematictější. Druhou nejvyšší porušovanou zásadou se stalo *Neskákání do řeči*, a to v 11 případech (24,4 % odpovědí od čtyřiceti pěti respondentů), kdy nejvíce odpovědí napsala do dotazníků téměř polovina dívek 11-15 let (40%).

Graf č. 25

Komentář ke grafu č. 25:

Nejvyšší počet odpovědí na otázku *Jaké pravidlo je na táboře nejčastěji porušováno* jsou i v případě tábora, kde děti dostávají pravidla stanovená, opět nejvíce zmiňována pravidla nastavující úroveň vzájemných vztahů mezi účastníky. **V 18 případech ze 45 (40 % odpovědí) je zmiňována Šikana. V deseti případech ze čtyřiceti pěti (22,2 % odpovědí) uvedli respondenti pravidlo Mluvíme slušně.**

CELKOVÝ KOMENTÁŘ K OTÁZCE č. 9: Napiš pravidlo, které je na táboře nejčastěji porušováno.

Děti, které si samy pravidla nastavují, nejvíce zmiňují porušování pravidla *Mluvíme slušně*. Jde o konkrétní pravidlo. V tomto případě pravidlo přímo ošetřuje nepoužívání sprostých slov. Toto pravidlo bylo uváděno jako druhé nejčastěji porušované i dětmi z tábora na Střele.

V kontextu ostatních pravidel, které děti snáze dodržují, se dá předpokládat, že je toto pravidlo pro děti mladšího i staršího školního věku obecně problematické nejen na táboře, ale i v jiném formálním nebo neformálním prostředí. Důležitým faktorem je uvědomění si, že se v kolektivu tato slova často užívají. Kritickým hodnocením porušování tohoto pravidla dochází k postupnému omezování jeho porušování.

Děti z tábora na Střele často zmiňují problém Šikany. V případě porušování pravidla Šikana nejde o šikanu v pravém slova smyslu. Účastníci v následné diskusi nad touto odpovědí uváděli příklady, které vypovídají o tom, že cokoli, co je omezuje, podle jejich názoru lze považovat za Šikanu. Všechny účastníky omezují pravidla. Za předpokladu, kdy pravidla nezpracují nebo jim nerozumí, neztotožní se s jejich obsahem, získávají pravidla často až nepřátelský charakter. Pod pojem Šikana často účastník zahrnuje vše, co ho omezuje na osobní svobodě. Míra osobní svobody a omezování pravidly jsou přímo úměrné tomu, zda účastník pravidla přijal, porozuměl jim a chápe jejich význam.

4.3 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Na základě dotazníkového šetření a názorného vyjádření odpovědí v grafech je možné ověřit, zda stanovené hypotézy byly formulovány správně.

HYPOTÉZA č. 1:

Účastníci, kteří se aktivně zapojí do tvorby pravidel, více rozumí konkrétnímu významu pravidla.

Vyhodnocení:

Pro účastníky je důležité, aby u nich proběhla fáze přijetí (respektování pravidla) a zvnitřnění (souhlas s pravidlem). V případě, že se účastníci na pravidlech podílí, lépe chápou proč je konkrétní pravidlo stanoveno a rozumí jeho významu.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že u dětí, které pravidla na táboře dostala formulovaná dospělými ve formě předem stanoveného táborového řádu, neměla tato fáze dostatečný průběh. Účastníci často sice stanovená pravidla respektují, ale vzhledem k tomu, že s nimi vnitřně nesouhlasí, nebo nechápou jejich význam, tato pravidla častěji označují negativními termíny jako například *Šikana*. Volbu obecných odpovědí u dětí můžeme například sledovat u grafu č.22, kdy se na otázku č. 8 jaké pravidlo by chtěl mít účastník jako hlavní vedoucí ve svých pravidlech, vyjadřovali respondenti v obecnějších termínech – Nešikanovat 20%, Slušné chování 13,3 % a pořádek 15,6 % , nebo nebyli v devíti případech schopni formulovat odpověď (20%).

Účastníci, kteří pravidla tvoří a společně formulují jejich znění, přirozeně provádí fázi zvnitřnění. Vyjádřením souhlasu s formulací dávají najevo, že pravidlo berou na vědomí jako takové, ale souhlasí i s jeho obsahem a rozumí mu.

V grafu č. 21 najdeme spíše konkrétní formulace pravidel (s výjimkou obecně formulovaného slušného chování) a pouze dva respondenti nebyli schopni odpovědět.

Hypotéza se prokazatelně dá označit jako správná.

HYPOTÉZA č. 2:

Pokud účastníci dostanou možnost zapojit se aktivně do tvorby pravidel, pravidla spíše dodržují.

Vyhodnocení:

Hypotéze č. 2 se přímo věnuje dotazníková otázka č. 7 „*Pokud dostanu možnost podílet se na tvorbě pravidel, bude je lépe dodržovat?*“. Z dotazníkového šetření vyplývá, že se k pozitivní odpovědi přiklonilo 81 oslovených respondentů. Z celkového počtu 90 respondentů jde o 90 procentní zastoupení odpovědí ano, nebo spíše ano.

Tyto hodnoty potvrzují správnost hypotézy.

5 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zaměřena na vliv aktivního přístupu účastníků při tvorbě pravidel pobytových akcí na jejich dodržování. Cílem práce bylo potvrdit, zda trend aktivního přístupu účastníků k pravidlům a změna rutinního pohledu táborových pracovníků má skutečný vliv na bezpečné klima na táborech. Zajímavé bylo srovnání výstupů dotazníků dětí, které pravidla samy nastavovaly, se zkušenostmi dětí z tábora s jasně stanovenými pravidly.

Z pohledu praxe a osobních zkušeností lze konstatovat, že změna přístupu k pravidlům a předání kompetencí účastníkům pro jejich tvorbu výrazně podporují pochopení pravidel i jejich akceptaci samotnými účastníky. V momentu, kdy si je sami vymyslí, se stanou živoucím materiálem. Sami se na pravidla častěji odkazují, nezpochybňují jejich výklad v případech, kdy pravidlo poruší, a nesou za své činy odpovědnost.

Společně vytvořená a vysvětlená pravidla jsou logičtější. Jsou totiž řečena dětskými termíny, kterým rozumíme i my dospělí, jen je pro jejich jednoduchost zapomínáme používat. Dětská pravidla jsou totiž mnohem konkrétnější než ta naše. Neschovávají se za dospělé obecné výrazy (jako je *uklizeno* nebo *slušné chování*). O tom hovoří i sami účastníci dotazníkového šetření, když zmiňují, že nejvíce porušují pravidlo „*Mluvíme slušně*“, i když by to bylo možné shrnout pod obecnější termín *Slušné chování*. V tom druhém případě bychom si totiž jejich konstatování mohli vyložit jako „*Chlapci nedají dívkám přednost při vstupu do dveří*“. Proto si myslím, že je lepší nechat pravidel víc, než do nich zasahovat škrty nebo zobecňováním. Tento problém je totiž snadno řešitelný následnou revizí pravidel po několika dnech, kdy společně vyřadíme zbytečná nebo málo potřebná pravidla. I tak vyřazená pravidla zůstanou pojmenovaná a lze se k nim v případě potřeby vrátit. Výsledky dotazníku dokazují, že děti, které se nezapojí do tvorby pravidel, jsou méně konkrétní a pravidla naopak zobecňují do širších pojmů.

Oproti pravidlům, která se na akci na začátku přečtou a považují se za odbytá, mají pravidla tvořená účastníky další výhodu. Pro mladší děti jsou jejich pravidla natolik konkrétní, že si je umí představit. Za pomoci starších dětí se pak učí snáze pravidla zasazovat do společného kontextu. V dobře fungující skupině dětí totiž v těchto případech nastupuje i společná odpovědnost jednoho za druhého. Nedorozumění v otázkách pravidel nás všechny brzdí od her a zábavy a tak je lepší mladším pomoci vše rychleji pochopit a zvládnout.

Pokud se nám, dospělým, podaří zlomit sami v sobě pocit, že pravidla mají rozkazovací příkazový charakter a nediskutuje se o nich, hodně se nám uleví. Účastníci jsou totiž schopni pravidla nastavit za naší spolupráce stejně dobře jako my s přidanou hodnotou, že jim rozumí a věří jim. Děti se pak stávají samy strážci vlastních pravidel.

První nastavování pravidel je pak lepší vyzkoušet s menší skupinou. Jednoduše si tak můžeme ověřit, jak velká příprava vzhledem k naší zkušenosti musí na velkou skupinu být. Prvotní zjištění, že i nejmenší děti dokáží formulovat pravidla, je mnohdy překvapující.

Tvorbu pravidel na akci společně s účastníky jednoznačně doporučuji. Jasná pravidla nám dospělým totiž ulehčí běžný chod akce nebo tábora z pohledu organizačního, účastníkům pak přinesou více prostoru pro zážitky a zábavu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Bednařík, Aleš, et al., 2004. *Životné zručnosti a jako ich rozvíjať*, Vyd. 1. Bratislava: ISSN 1211-4669.

Bednařík, Aleš, et al., 2001. *Riešenie konfliktov*, Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov ISBN 80-968095-4-7.

DUBEC Michal, 2007. *Poznávame, určujeme a dodržiavame základní pravidla chování ve třídě a škole*, Praha: Projekt Odyssea

ČECH, Tomáš, 2002. *Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti. Pedagogická orientace*, č. 2 ISSN 1211-4669

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, HARMACH, Jaromír, et al, 2004. *Děti, vedoucí a volný čas*, Vyd. 1. Praha: NIDM. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času*, Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1

MACEK, Milan, Heřmanová, Jana, 2007, *Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*, Praha: NIDM,ISBN 978-80-86784-03-8

PÁLENÍK, L'udovít et al., 1991. *Determinanty vývinu prosociálního správania, možnosti jeho usmernenia v procese výchovy a vzdelávania, Psychológia a patopsychológia dieťata*, roč. 26, č.4

PIAGET Jean, 1977. *The moral judgment of the child*, Harmondsworth: Penguin books

VACEK, Pavel, 2008. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*, Vyd.1, Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-386-4

Legislativa

Sbírka zákonů 561/2004 Sb. v platném znění, § 142.

Vyhláška o zájmovém vzdělávání č.74/2005 Sb. v platném znění.

Zákon 258/2000Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů v platném znění.

Seznam grafů

- Graf č. 1 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 1
- Graf č. 2 Odpovědi účastníků s podílem na pravidlech tábor Zbiroh, otázka č. 1
- Graf č. 3 Odpovědi účastníků se stanovenými pravidly tábor Střela, otázka č. 1
- Graf č. 4 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 2
- Graf č. 5 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 2
- Graf č. 6 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 2
- Graf č. 7 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 3
- Graf č. 8 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh, otázka č. 3
- Graf č. 9 Porovnání odpovědí tábor Střela, otázka č. 3
- Graf č. 10 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 4
- Graf č. 11 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 5
- Graf č. 12 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 5
- Graf č. 13 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 5
- Graf č. 14 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 6
- Graf č. 15 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 6
- Graf č. 16 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 6
- Graf č. 17 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 7
- Graf č. 18 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 7
- Graf č. 19 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 7
- Graf č. 20 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 8
- Graf č. 21 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 8
- Graf č. 22 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 8
- Graf č. 23 Celkové porovnání odpovědí táborů Zbiroh a Střela, otázka č. 9
- Graf č. 21 Porovnání odpovědí tábor Zbiroh č. 9
- Graf č. 22 Porovnání odpovědí tábor Střela č. 9

7 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA č. 1

DOTAZNÍK PRO DĚTI - význam pravidel na táboře

Instrukce:

Ahoj táborníci,
pomocí tohoto dotazníku se chceme dozvědět, jaký význam mají na táboře pravidla. Chceme zjistit, zda pravidla vnímáme všichni stejně a jak hodně jsou pro nás na táboře důležitá. Stejně tak nás zajímá, jak je pro vás obtížné pravidla dodržovat.

Dotazník nemusíte podepisovat. Není pro nás důležité, kdo je autorem odpovědí. Každou otázku si důkladně přečtěte. Pokud jí nerozumíte, nestyďte se zeptat. Nejpřesnější odpovědi zaškrtněte, nebo odpovězte na otázku.

INFORMACE O TOBĚ

Nemusíš se podepsat, stačí odpovědět na následující otázky:

1. Jsem: a)chlapec b)dívka
2. Napiš svůj věk
3. Chodím na: a)základní školu b)víceleté gymnázium

PRAVIDLA:

1. Co mě napadne, když se řekne slovo "pravidlo"?

.....

2. Pravidla na táboře pro mě znamenají (zaškrtněte všechny platné možnosti, nebo doplňte vlastní vysvětlení pravidel):

- Omezení osobní svobody
- Možnost k šikanování
- Zbytečnost
- Nutné informace, které předchází nedorozuměním mezi dětmi a vedoucími
- Pomoc při mém pobytu na táboře
- Pocit bezpečí
- Jiné (napiš):

3. Tvořil jsi někdy na táboře (na akci) pravidla společného pobytu?

- a) ano b) ne c) nevím, nevzpomínám si

4. Je důležité, aby si děti a dospělí na táboře (na akci) stanovili pravidla společně?

- a) ano b) ne c) nevím

5. Jsi ochotný (ochotná) respektovat i pravidla, kterým nerozumíš?

- a) ano b) ne c) nevím

6. Jsi ochotný (ochotná) respektovat pravidla, které vymyslel někdo jiný?

- a) ano b) ne c) nevím

7. Pokud dostanu možnost podílet se na tvorbě pravidel, budu je lépe dodržovat.

- a) ne b) spíše ne c) spíše ano d) ano

8. Představ si, že jsi dospělý a jsi vedoucím celého tábora. Napiš jedno hlavní pravidlo, které bys chtěl (chtěla) v pravidlech mít.

.....

9. Napiš pravidlo, které je na táboře nejčastěji porušováno.

.....

**Právě jsi odpověděl/a na poslední otázku v dotazníku.
Děkujeme za ochotu odpovědět na otázky a za tvou důvěru.**